

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 28.

Tisdagen den 5 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 224, angående godkännande av ett mellan Sverige och Tjeckoslovakiska Republiken avslutat handels- och sjöfartsavtal.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att gemensamma omröstningar komme att anställas vid sammanträde nästkommande lördag.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne april och den 4 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till dels lag angående ändrad lydelse av §§ 37 och 49 i förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm och dels lag angående ändrad lydelse av § 3 i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspensioner å allmänna indragningsstaten åt regementsveterinären H. A. Bengtsons änka och minderåriga barn;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av befattningshavare hos svenska betes- och vallföreningen;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 29 juni 1923 om sparbanker;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 11 juli 1924 angående postgiro-rörelse;

nr 43, i anledning av justitieombudsmannens framställning om uppflyttning i högre lönegrad av sekreterarbefattningen vid justitieombudsmansexpeditio-nen; och

nr 44, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om uppflyttning i högre lönegrad av skrivbiträdesbefattningarna vid riksbankens huvudkontor;

första lagutskottets memorial nr 27, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 26 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 193,

194, 195 och 212 §§ utsökningslagen m. m., dels ock en i anledning av propositionen väckt motion;

andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 10, 11 och 17 §§ i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om viss ändring i § 36 stadgan för fortsättningsskolan.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5 A, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1925—1926 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; och

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ersättning åt aktiebolaget Torf.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 152, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker m. m. dels ock väckta motioner om ändring av 6 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt maldricka;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 11 i förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 11 juni 1920 (nr 277) angående försäljning av odenaturerad sprit, framställd av avfallslut vid sulfitecellulosa-tillverkning; samt

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående restitution av sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som använts vid tillverkning av exportvaror.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 153, till Konungen i anledning av väckt motion om införande av proportionellt valsätt vid val till och inom kyrkofullmäktige i Göteborg.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 18.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 69, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under sjätte huvudtiteln, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 30, sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 53—55.

Vid föredragning av den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen, nr 224, blev densamma på begäran bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,42 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 6 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 224, angående godkännande av ett mellan Sverige och Tjeckoslovakiska Republiken avslutat handels- och sjöfartsavtal.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, bankoutskottets utlåtanden nr 39—44, första lagutskottets memorial nr 27, andra lagutskottets utlåtande nr 24 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om offentligheten av vissa handlingar.

Punkten a).

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av en av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 193 i första kammaren, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådana ändringar i tryckfrihetsförordningen, varigenom, med erforderliga undantag, kommunala handlingars offentlighet bleve tydligt lagfästad.

Enligt en vid det föreliggande utlåtandet fogad reservation hade herr *Reuterskiöld* av angivna orsaker ansett utskottet böra hemställa, att motionen av herr *Lindhagen* I: 193 angående vissa handlingars offentlighet ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

*Ang.
kommunala
handlingars
offentlighet.*

Ang.
kommunala
handlingars
offentlighet.
(Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Herr greve och talman! Beträffande den nu föredragna punkten, i samband med vilken jag med herr talmannens tillåtelse även skall beröra de följande två punkterna, vill jag framhålla, att redan nu enligt gällande grundlag kommunala handlingar, för så vitt de röra allmänna ärenden, *äro offentliga*. Vill man utsträcka den principen till att omfatta även andra kommunala handlingar än dem, som röra allmänna ärenden, kan man ju gå in för att slå fast, att den omständigheten, att de äro kommunala, skall vara avgörande, men då kommer man till det underbara resultatet, att man också måste skapa undantag för att rädda den princip, som därigenom upphäves. nämligen att deras egenskap av kommunala icke gör dem offentliga.

Inom utskottet har också debatten visat, så långt jag kan se, att utskottsmajoritetens intresse — det framgår av motiveringen, om än i rätt uppjukad form — väsentligen varit inriktat på att få *undantagen* fastslagna, och att man, för att kunna fastslå undantagen, velat gå in för regeln om de kommunala handlingarnas offentlighet, även om regeln var felaktig. Jag kan för min del icke finna, att man har något berättigat anspråk på att kommunala handlingar såsom sådana skola vara offentliga. Kommunen är ju i och för sig en enskild institution, ett enskilt subjekt, dess affärsverksamhet, dess affärshandlingar och angelägenheter såsom enskild sådan äro att jämställa med andra enskildas handlingar, och dessa äro och böra vara undantagna. Men om resultatet av motionärens strävan efter offentlighet skulle bliva ökad sekretess och en starkare grund för bevarande av sekretessen i allehanda kommunala ting, tror jag, att resultatet icke är sådant som det han eftersträvat.

Dessa kommunala handlingars karaktär av att vara allmänna ärenden kan naturligtvis vara svår att i de särskilda fallen fastslå, men jag tror, att det är enklast, om man låter det ske genom praxis, såsom det skett hittills. Resultatet har, så vitt jag kunnat se, i stort sett varit tillfredsställande. Om man går den vägen, så får man mycket, mycket säkrare principen om offentlighet i det, som skall vara offentligt, genomförd, än om man går från den oriktiga utgångspunkten att göra allt offentligt, även det, som icke skall vara det, och sedan skapar en massa undantag.

Nu är det så, att även de kommunala handlingarna, som röra allmänna ärenden, till viss del måste vara underkastade sekretess, men i så fall komma de in under de allmänna undantag, som tryckfrihetsförordningens § 2 mom. 4 i sin långa katalog av undantag upptager. Och att hela denna katalog icke är tillfredsställande, det har riksdagen redan i skrivelse påpekat, då den hos Kungl. Maj:t anhållit om omarbetning av denna katalog. Det synes mig därför vara fullkomligt onödigt att gå in med en ny begäran om revision av densamma, ty något annat resultat kommer man gärna icke till.

Det värsta emellertid med att gå in för denna princip om kommunala handlingars offentlighet redan på grund av deras egenskap av att vara kommunala, visar sig i punkterna b) och c) i detta utlåtande, där utskottsmajoriteten följt motionären i punkten b), men vägrat att taga steget fullt ut i punkten c). Redan i punkten b) blev utskottsmajoriteten, som i punkten a) var mycket stor, rätt så reducerad. Det förefaller mig emellertid som om, ifall man tager principen i första punkten, man icke kan undgå att i taga den även i punkterna b) och c), vare sig man nu gör det i ett sträck eller i två eller tre omgångar.

Med stöd av vad jag sålunda anfört och med hänvisning till min reservation ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan i såväl den första punkten som i de övriga punkterna.

Herr **von Geijer**: Herr greve och talman! Då den föregående ärade talaren yrkat avslag å konstitutionsutskottets hemställan, anser jag mig vara skyldig

att säga några ord till försvar för utskottsutlåtandet, så vitt det angår punkten a).

Talaren framhöll, att, enligt hans mening, vår grundlag redan nu innehöll den bestämmelsen, att de kommunala handlingarna, så vitt de rörde allmänna ärenden, voro fria. Ja, denna uppfattning sammanfaller väl rätt så nära med vad utskottet självt i den punkten sagt — det står nederst på sid. 3 i utskottsutlåtandet — nämligen att »offentlighetsprincipens lagfästande för de kommunala handlingarnas vidkommande endast» — lär — »innebära, att de vid tryckfrihetsförordningens tillkomst omfattade grundtankarna tillämpas på nu rådande förhållanden».

Det finns visserligen en skiftning mellan den ärade talarens ord härvidlag och vad utskottet sagt, då den ärade talaren stryker under, att det skulle vara endast allmänna ärenden det gällde. Jag skall emellertid icke uppehålla mig länge vid detta utan vill endast säga att vad som legat till stöd för denna utskottets uppfattning är, att den nu ifrågasatta lagstiftningen endast skulle vara så att säga ett förklarande, ett reglerande av grundtankarna för ifrågasvarande områden och vad faktiskt redan nu tillämpas. Jag vill endast härvidlag säga att, hur man än emellertid månede se detta, vilken uppfattning man än månede hava om tryckfrihetslagens tillämplighet på de kommunala handlingarna, det är alldeles påtagligt, att det råder stor osäkerhet dels angående principens omfattning och dels angående formen för dess tillämpning. Detta rör icke minst den sida av saken, som den ärade talaren var inne på, nämligen undantagen, och jag skall strax komma till dem. Det är sålunda ingalunda riktigt, menar jag, vad den ärade talaren sade, att utskottets tanke endast och allenast skulle varit den, att utskottet på den vägen velat få fram de s. k. undantagen. Visserligen har den frågan varit uppe under debatt, och det är alldeles påtagligt att så måst ske, ty även på detta område är det oredigt och oklart. Tjänstemännen veta t. ex. icke, vad som är offentligt, vad som kan lämnas ut och vad de få vägra att lämna ut, och det måste väl betecknas såsom ett synnerligen olämpligt förhållande. Det är jämväl dessa omständigheter, som föranlett utskottet att begära en utredning, så att man finge reda och klarhet.

Vidare kan jag nämna, att man i utskottet hade den tanken, fastän det icke finnes uttryckt i utskottet utlåtande, att, då det härutinnan råder oreda, jämväl beträffande statens verk, så fort staten har industriell eller affärsdrivande verksamhet, så skulle ett bifall till motionen kunna bidraga till åstadkommande av reda och ordning jämväl för de rent statliga inrättningarna.

Under sådana förhållanden ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna första punkten.

Herr Dahl: Herr greve och talman! Jag ber endast att med några ord få fästa uppmärksamheten vid innebörden av reservantens, herr Reuterskiölds, argumentation på ett par punkter.

Herr Reuterskiöld förmenar, att kommunala handlingar överhuvud taget icke kunna presumeras vara offentliga och att i den omfattning de verkligen röra allmänna ärenden och enligt hans mening böra falla under offentlighet, detta med lätthet skulle kunna fastslås genom praxis. Han hänvisar också till rättsfall, som även åberopats av utskottet, i vilket 10 justitieråd stodo emot 10 i fråga om tolkningen av ett uppkommet rättsfall och därvid den ena åsikten hävdade, att tillgång till de kommunala protokollen borde äga rum, under det att å andra sidan den motsatta meningen gjordes gällande. Detta åberopar dock herr Reuterskiöld som stöd för att praxis lätteligen skulle kunna ge anvisning på rätt väg härutinnan. Det förefaller mig, som om just detta rätts-

Ang.
kommunala
handlingars
offentlighet.
(Forts.)

Ang.
kommunala
handlingars
offentlighet.
(Forts.)

fall gäve ett ganska klart bestyrkande av hur svårt det är att här huvudsakligen och, som reservanten avser, enbart tillita praxis.

Herr Reuterskiöld har vidare i sin reservation ett uttalande, som jag icke kan underlåta att påpeka. Herr Reuterskiöld säger nämligen, att kommunerna i första hand skola betraktas såsom privata rättssubjekt med egen förmögenhetsförvaltning, och att de handlingar, som röra dem, ej finge anses såsom offentliga. Här skall således, enligt reservantens mening, gränsen gå mellan handlingarnas egenskap av allmänna eller icke. Jag må säga, att då man finner gränsen uppdragas på detta sätt, blir det, enligt min mening, synnerligen nödvändigt att genom lagbestämmelse få klarhet i medborgarens rätt till tillgång till dessa handlingar. I alla dessa avseenden, då kommuner uppträda såsom förvaltare beträffande sitt eget förmögenhetsområde, skulle tillgången till dessa handlingar vara förmenad, enligt herr Reuterskiölds uppfattning. En sådan orimlighet kommer man till med herr Reuterskiölds resonemang, och det är för att förebygga dylik lagtillämpning som utskottet ansett det synnerligen maktpåliggande att få klara bestämmelser. Jag tror, att reservanten med sin argumentering snarare lyckats ådagalägga behovet av en dylik lagstiftning än ådagalägga att ett sådant behov icke är för handen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. offentlig-
heten av vissa
allmänna
inrättningars
handlingar.

Punkten b).

I förevarande punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av en av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 194 i första kammaren, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om ett övervägande, i vad mån publicitet borde tilläggas vissa allmänna av Konungen stadfästade inrättnings- och stiftelsers handlingar, ändå att inrättningen eller stiftelsen ej förvaltades av offentlig myndighet eller representation, samt framläggande för riksdagen av förslag till den ändring i tryckfrihetsförordningen, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Herr *Reuterskiöld* hade enligt anförd reservation ansett utskottet böra hemställa, att motionen av herr *Lindhagen* I:194 angående vissa handlingars offentlighet ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande den nu föredragna punkten av utskottets hemställan hade reservation vidare anförts av herrarna *von Geijer*, *Nils Anton Nilsson*, *Gustafson* i Kasenberg, *Pehrsson* i Göteborg, *Björkman* i Norrköping och *Svensson* i Grönvik, som ansett, att utskottet beträffande motionen I:194 bort hemställa, att densamma icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag har på denna punkt jämte några andra medlemmar av utskottet avgivit en reservation, och jag ber att få säga några ord till försvar för denna min ställning. Jag vill först och främst fästa uppmärksamheten vid vad som kanske undgick kammaren, då punkten lästes upp, att det här gäller, att anhålla om ett övervägande i vad mån publicitet bör tilläggas vissa allmänna av Konungen stadfästade inrättnings- och stiftelsers handlingar, ändå att inrättningen eller stiftelsen ej förvaltas av offentlig myndighet eller representation.

Det är således en ganska avsevärd utvidgning, som det här är fråga om. Den ledande principen har ju varit, att offentligheten skulle gälla det allmän-

na, det offentliga, det publika — orden användas ju om varandra i grundlagen — och att således de rent privaträttsliga förhållandena varit undantagna från publicitetsbestämmelserna, en åsikt som hittills undantagslöst har följts såsom en riktig regel. Vad gäller det nu för handlingar i denna punkt? Jo, vi kunna i stort sett kalla dem för milda, fromma stiftelsers handlingar, vilka det nu gäller att driva in under denna bestämmelse. Det förefaller mig emellertid som om dessa stode så nära det rent privaträttsliga området, att det skulle vara förenat med risk att föra in även dem, icke minst för den konsekvens, som den förste ärade talaren i dag framhöll. Nyss har kammaren uttalat sin sympati för att publiciteten även skulle gälla alla kommunala handlingar, men mellan dessa och de fromma stiftelsernas handlingar föreligger en rätt avsevärd skillnad. Statens och kommunernas angelägenheter äro allmänna — det kan icke förnekas — och de regleras i offentlig rätt, men så är icke förhållandet med de ifrågavarande stiftelserna utan de äro rättssubjekt i annan form; de hava tillkommit på enskild väg och regleras icke på samma sätt. Jag anser därför, att man här är på väg att taga ett avsevärt avsteg från den hittills omfattade principen. Nu frågar man sig emellertid, varför utskottet tillstyrkt detta. Jag skulle nästan kunna våga den gissningen, att orsaken därtill icke varit stort annat än den, att 1912 års tryckfrihetskommitterade ansågo sig böra taga upp denna fråga och att de därvid förordade att jämväl inrättningar av ifrågavarande art skulle falla under publicitetsbestämmelserna, därvid framhållande att de tillgodosågo ett allmänt intresse. Ja, då det gäller staten, hava vi givetvis alla ett intresse att bevaka; då det gäller kommunen så tillhör en var av oss alltid en kommun, men här ha icke alla och envar ett intresse av hur till exempel en stipendiefond eller dylikt blir förvaltad.

Det är denna omständighet, herr greve och talman, som föranlett mig att i denna punkt angiva en avvikande mening, och jag skulle nog kunna tillägga mycket mera därom. Jag vill emellertid inskränka mig till vad jag nu sagt och ber därför att få yrka avslag å utskottets hemställan i denna punkt.

Herr **Dahl**: Herr talman! Jag anhåller att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Det må väl vara riktigt, såsom utskottets ärade ordförande erinrat, att det kan finnas tveksamma fall även på detta område. Det kan nog finnas inrättningar, som till äventyrs skulle komma under denna definition, om vilkas verksamhet man kan hysa den meningen, att de kanske icke i främsta rummet tillgodose allmänna intressen, men det ankommer då, enligt utskottets förutsättning, på Kungl. Maj:t att göra undantag från offentlighetsprincipen i fråga om sådana inrättningar. Man lärer väl svärligen kunna förneka, att den definition, som här valts, i alla fall i stort kommer att peka hän på en sådan verksamhet hos dessa inrättningar, att de rimligtvis böra falla under offentlig kontroll. Det har också, enligt tryckfrihetskommitterades mening, varit svårt att finna en grund för en detaljerad uppräknings — prövning från fall till fall har ansetts mindre ändamålsenlig — och därför har man gått in för denna definition, »allmänna, av Konungen stadfästade inrättningar och stiftelser». Man bör emellertid förutsätta, att, när stiftelsen dels har allmän karaktär och dels fått stadfästelse av Konungen på sina stadgar, man däri har en förutsättning för att stiftelsen syftar till visst allmänt ändamål och därför bör vara underkastad allmän kontroll.

Jag har för min del icke kunnat finna annat, än att det finns fog för en utsträckning av offentlighetsprincipen även till detta område och för min del icke tvekat att biträda utskotts majoriteten i dess hemställan i denna punkt, till vilken jag, herr talman, som sagt ber att få yrka bifall.

*Ang. offentlig-
helen av vissa
allmänna
inrättningar
handlingar.*

(Forts.)

Ang. offentlig-
heten av vissa
allmänna
inrättnings-
handlingar.

(Forts.)

Herr Clason: Jag kan, herr greve och talman, icke dela utskottsmajoritetens uppfattning på denna punkt, och jag ber därför att få med några ord angiva, varför jag icke så kan göra.

När tryckfrihetsförordningen stadgar offentlighetsprincipen på sätt som sker, d. v. s. att det skall stå var och en fritt att offentliggöra handlingar, så sker detta, som bekant, med en viss, ehuru rätt ofta förbisedd, inskränkning, nämligen den, att de handlingar, som på det sättet utlämnas till allmän offentlighet, skola röra allmänna ärenden. Detta begrepp, handlingar, som röra allmänna ärenden, har nu vunnit en mycket stor utvidgning efter tryckfrihetsförordningens tillkomst, därigenom att staten numera lagt sig ombord med en hel del ärenden, som på den tid, då tryckfrihetsförordningen kom till, voro överlämnade åt det enskilda initiativet; offentlighetsområdet har således utsträckts i väsentlig grad. Den principiella begränsningen har emellertid alltid stått kvar. Den har även uttryckts på andra ställen i tryckfrihetsförordningen, exempelvis i den föreskrift, som stadgar, att om enskild person vill till offentlig myndighet överlämna eller deponera handlingar, har han rätt att härvid fästa vilka begränsande inskränkningar han vill. Han kan således bestämma, att de endast få användas under viss förutsättning, och jag kan ju tillägga, att våra offentliga arkiv och samlingar skulle vara mycket, mycket fattigare, om icke dessa begränsningar funnes, och att en hel del mycket viktiga handlingar skulle under andra förhållanden helt visst varit förstörda. Men på samma gång offentlighetsområdet utsträckts på grund av den av mig nyss antydda anledningen, statens ingripande på förut enskilda områden, har man också varit tvungen att förse tryckfrihetsförordningen med denna katalog av undantag rörande sådana fall, där en handling visserligen ur viss synpunkt kan vara offentlig, men ur annan synpunkt är att anse såsom enskild, och där man nu försökt formulera för övrigt rätt osammanhängande sekretessbestämmelser.

Varför jag icke kan vara med om den föreslagna utsträckningen i denna punkt är därför, att dessa stiftelsers handlingar till sin uppkomst och till sin karaktär, såvitt jag förstår, icke äro handlingar, som kunna sägas röra allmänna ärenden, utan handlingar, som falla utanför detta område. Och i den mån de skulle falla inom det området, äro de, enligt min mening, att anse såsom sådana handlingar, för vilka ett sådant undantag från offentligheten bör vara giltigt.

Stiftelserna hava, såsom redan herr von Geijer erinrat, tillkommit genom ett fullkomligt privat initiativ, genom enskild mans åtgöranden, genom stiftarens eller stiftarnas åtgöranden. Om denne stiftare hade velat lägga stiftelsen under fullständig offentlighet, hade det väl varit en den enklaste sak för honom att överlämna hela kapitalet eller vad det må vara fråga om till en offentlig statsinstitution, då det blivit en rent statlig karaktär på det hela. Men den vägen hava stiftarna icke gått, utan de hava fullt medvetet valt den vägen att skapa en enskild stiftelse; detta förmodligen därför att de ansett, att de former, efter vilka de då kunde lägga denna stiftelses förvaltning o. s. v., bättre passade för det ifrågavarande ändamålet än om den skulle skjutas in under statens hand. Så har det gått till vid dessa stiftelsers uppkomst, och jag kan icke se annat, än att man bör respektera dessa stiftares vilja, såvida det icke finnes något nödtvång att frångå denna princip. På den här punkten kan jag emellertid icke finna, att det finns något som helst sådant nödtvång att icke respektera deras åtgöranden.

Man talar om den offentliga kontrollen, men då skulle jag vilja göra gällande, att man här troligen förväxlar två begrepp. Det är alldeles riktigt, att stiftelserna böra stå under en viss kontroll, en viss offentlig opartisk kontroll. Det är emellertid en sak, som riksdagen redan skrivit om och som så-

ledes är föremål för utredning, och jag förmodar, att man när som helst kan vänta ett lagförslag i det hänseendet. Det bör emellertid vara en offentlig, en opartisk kontroll från statlig eller annan myndighets sida, och något sådant är naturligtvis i överensstämmelse med stiftarens intresse, att någon på det sättet håller hand över stiftelsen och övervakar, att den verkligen fullgör sitt ändamål. Men vad det här skulle bliva fråga om, är en helt annan sak, nämligen att denna kontrollrätt skulle utsträckas till var och en enskild i landet, till den redbare och till den orättfärdige, så att vem som helst skulle hava rätt att blanda sig i saken, även sådana som exempelvis kanske vore motståndare till hela ändamålet, sådana som bara ville trakassera ändamålet och som exempelvis kanske ville söka anledning att skandalisera de personer, som sitta i styrelsen för denna stiftelse. Var och en sådan skulle få rätt att giva sig in på området och, så vitt jag förstår, få vilket material som helst åt sig utlämnat. Det vore en kontroll, som jag icke ens skulle vilja kalla kontroll. Det är detta jag icke anser riktigt eller lämpligt utan innebärande, att man icke respekterade stiftarens eller donatorns vilja på området.

Nu säger utskottet, att genom den begränsning, som utskottet här velat göra, offentligheten endast skulle gälla sådana stiftelser, som äro stadfästade av Kungl. Maj:t. Men denna omständighet, att en stiftelse fått sin stiftelseurkund stadfäst av Kungl. Maj:t, är, så vitt jag förstår, en fullkomlig tillfällighet; det är en sak, som i vissa fall berott på tidsandan: man tyckte, att om man gjorde en stiftelse, kunde man så gärna gå till Kungl. Maj:t. I andra fall har det säkerligen berott på stiftarens fåfänga: man tyckte, att det var finare, om man fick en kunglig namnstämpel på saken. Men någon rationell grundval för bedömandet av frågan, huruvida en sådan stiftelses handlingar röra allmänna ärenden eller privata, ligger icke på något sätt i denna omständighet. Icke heller sammanfaller så vitt jag förstår, en dylik gräns på något sätt med stiftelsernas omfattning. Det kan vara små stiftelser, som ha kunglig stadfästelse, och mycket stora, som icke alls ha kunglig stadfästelse. Någon rationell gräns kan jag sålunda ej anse förefinnas på denna punkt. Jag tror icke ens, att det är ådagalagt, huru det förhåller sig beträffande de flesta eller de viktigaste stiftelserna. Det lär finnas 12,600 sådana stiftelser i vårt land för närvarande, och jag är övertygad, att det är ganska svårt att på rak arm säga, i vilka fall en eventuell kunglig stadfästelse finnes eller ej. För övrigt skulle denna begränsning endast gälla förutvarande stiftelser, ty beträffande sådana, som framdeles komme till, skulle vederbörande nog kunna finna en metod att hålla sig fria från alltsammans; de skulle endast avhålla sig från att begära kunglig stadfästelse.

Nu tillkomma ju sådana stiftelser dagligdags, i allt fall stiftelser i vidsträcktare bemärkelse. Man kan såsom exempel taga en stiftelse, som för närvarande håller på att bildas, den Brantingska minnesfonden. Det är en enskild stiftelse. Aldrig kan jag tro, att de, som gått in för detta vackra ändamål, mena, att därför att en sådan stiftelse kommer till stånd, det skulle stå var och en fritt att lägga sig i den stiftelsens förvaltning. Det förmodar jag dock bör vara beroende av den enskilde stiftarens eller donatorns önskan. Och det tillkommer ju ständigt en hel massa sådana stiftelser även på andra områden.

Nu förefaller det mig, att det är högst nyttigt och nödigt, att sådana stiftelser komma till i så stor utsträckning som möjligt. Det finns en mängd områden, där de utöva en synnerligen välgörande inverkan. Det finnes andra områden, där det också vore av stort behov och stort intresse att hava sådana, och där staten icke har eller haft tillfälle att gripa in. Vill man ha sådana stiftelser till stånd, menar jag, att man icke skall binda dem vid vissa villkor, som för en och annan kunna synas ganska motbjudande. Det förefaller

Ang. offentligheten av vissa allmänna inrättningars handlingar.
(Forts.)

Ang. offentlig-
heten av vissa
allmänna
inrättningars
handlingar.
(Forts.)

mig ock, att när man en gång mottagit och medverkat till en dylik stiftelse, kan det knappast vara rätt att för densamma efteråt, kanske efter tio, tjugu eller hundra år, komma och föreskriva ett helt annat och nytt villkor, som icke är det ringaste nödvändigt. Fäster man åter sådana villkor vid framtida stiftelser, motverkar man deras tillkomst.

Med anledning härav ber jag att få biträda herr von Geijers reservation.

Herr von Geijer: Jag begärde ordet, då herr Dahl höll sitt anförande, men nu har den siste ärade talaren just gått in på det, jag ämnade säga, och jag skall därför i stort sett inskränka mig till att understryka vad han sagt.

Det var just ett av huvudskälen för mig också att ställa mig avvisande till detta förslag, att man beträffande dessa fromma stiftelser i det sammanhang, som lagen skulle syfta till, saknade en begreppsbestämning eller, som herr Clason uttryckte det, saknade en rationell gräns.

Herr Clason nämnde också, att dessa bestämmelser skulle inskränkas till att icke gälla annat än de blivande fromma stiftelserna. Man torde väl dock ej ha varit främmande för den tanken, att man även skulle tillämpa dem på de redan befintliga stiftelserna, men huru man härvid skulle gå till väga har icke berörts; att utan vidare göra bestämmelserna retroaktiva synes mig ytterst betänkligt.

I diskussionen har ej vidrörts en synpunkt, som 1912 års kommitterade framhöllo. Kommitterade hade tänkt sig, att man skulle kunna ha en ytterligare begränsning utöver de för kommunerna gällande just för dessa fromma stiftelser, nämligen därutinnan att Konungen skulle kunna i vissa fall föreskriva lämpliga begränsningar i publiciteten, utöver de i lagförslaget enummerade. Det förefaller mig vara ett försök att få en säkerhetsgräns, som icke kan nås, då det lär vara omöjligt för Konungen att i de skiftande fallen kunna bedöma, vilka ytterligare begränsningar som skola göras för den eller den. De äro så skiftande dessa inrättningar, att det blir omöjligt att få ett system, efter vilket Kungl. Maj:t kan gå. Jag tror därför, att denna tanke att få en ytterligare inskränkning är tämligen illusorisk.

Herr greve och talman! Jag har intet att tillägga.

Herr Lindhagen: Jag ber att i största korthet med ett exempel få påpeka för kammaren vad det här gäller. Beträffande statens universitet i Uppsala och Lund förhåller det sig så, att deras handlingar äro jämlikt tryckfrihetsförordningen underkastade offentlighet. Däremot gäller för högskolorna i Stockholm och Göteborg, att deras handlingar icke äro underkastade offentlighet. Dock äro för högskolorna i Stockholm och Göteborg deras statuter stadfästade av Konungen. Konungen utnämner professorer, Konungen beviljar examensrätt och Konungen sätter in en ledamot i styrelsen o. s. v. Vartdera är ett fullfluet universitet av samma beskaffenhet som universiteten i Uppsala och Lund, och det finns då ingen rimlig anledning, varför man ej skulle likställa så beskaffade stiftelser med varandra.

I den kommitté, som 1912 avgav förslag till revision av tryckfrihetsförordningen, voro också alla ledamöterna ense om redan då, att lagen måste omfatta även sådana här stiftelser. Kommitterade voro häradshövding Rudebeck, gammal ledamot av första kammaren, professor Alexanderson, redaktör Hallgren och häradshövding af Callerholm.

Vi skola också komma ihåg, att här är det icke fråga ytterst att bestämma den slutliga formuleringen, utan här är det endast fråga om en skrivelse om att få den formulering, som kan passa för det ifrågasatta ändamålet. I motionen har jag för min del valt kommitterades formulering, som jag tror är bra,

och jag förmodar även, att den blir antagen. Den frågan står dock i varje fall öppen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. offentligheten av vissa allmänna inrättningshandlingar.

(Forts.)

Herr Dahl: Endast några ord. Det föreföll mig, som om herr Clason såväl som utskottets ordförande väl starkt överdrev farhågorna av den ifrågasatta offentlighetsprincipens tillämpning på detta område. Herr Clason har förklarat sig icke vara motståndare till en kontroll på så beskaffade stiftelser, som här avses, men anser, att det bör vara en statlig kontroll och icke en kontroll, utövad så att säga av allmänheten på det sätt, som det skulle bli, om offentlighet skulle inträda. Jag kan för min del svårligen finna annat än att, om herr Clason gått in för en så beskaffad allmän kontroll, han därmed också indirekt medgivit, att en så beskaffad allmän kontroll är av den vikt, att densamma — lika väl som man giver rum åt en offentlig kontroll på de kommunala handlingarnas område — måste erhålla utrymme på förevarande område.

Herr Clason kom vidare in på den ömtålighet, som skulle kunna vidlåda en kontroll på ifrågavarande stiftelser, i det att det kanske icke alltid skulle vara lämpligt att medgiva publicitet åt deras handlingar. Jag ber då att få hänvisa till vad utskottet i fråga om de kommunala handlingarna sagt, då utskottet anmärkt, att handlingar »i vad de röra enskildas personliga förhållanden, böra genom särskilda stadganden undandragas offentligheten.» En så beskaffad reservation får man naturligtvis göra i än högre grad, då det rör sig om sådana stiftelser, som det här är fråga om.

Herr von Geijer: Endast några få ord med anledning av herr Lindhagens yttrande.

Jag anade, att han skulle peka på detta sakförhållande, att högskolorna i Stockholm och Göteborg icke äro underkastade publicitet, medan statsuniversitetet å andra sidan vore det. Först och främst vill jag på den punkten säga, att om det därvidlag skulle föreligga någon oegentlighet, bör väl ej, om en rättelse däri skulle anses behöfvig, detta betinga, att man på samma gång kastar ut åt offentligheten så många inrättningar och stiftelser, som icke passa för detta institut.

Vidare kan jag med bestämdhet säga, att universitetens handlingar äro icke alla utan undantag offentliga, utan endast i den mån de angå allmänna ärenden, och att sålunda dessa handlingar dels äro offentliga och dels icke underkastade publicitet.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes av herr *von Geijer*, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 punkten b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Ang. offentligheten av vissa allmänna inrättningars handlingar.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. offentligheten av vissa juridiska personers handlingar.

Punkten c).

I en inom första kammaren väckt motion, nr 195, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte — utöver vad i motionerna nr 193 och 194 ifrågasatts — jämväl överväga, huruvida och i vad mån övriga s. k. juridiska personers handlingar borde underkastas offentlighet, samt för riksdagen framlägga det förslag om tillägg till tryckfrihetsförordningen, som av detta övervägande kunde föranledas.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att motionen I:195 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *David Bergström* och *Österström*, vilka ansett det förtjäna att av Kungl. Maj:t tagas i övervägande, huruvida och i vad mån yttermera s. k. juridiska personers handlingar borde underkastas offentlighet och fördenskull yrkat, att utskottet skulle hemställa, att riksdagen i anledning av motionen I:195 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framställa en anhållan om utredning och eventuellt förslag till riksdagen jämväl i detta avseende.

Herr Lindhagen: Uti denna tredje motion har motionären föreslagit en utvidgning av handlingars publicitet, så vitt det rör juridiska personer i allmänhet. I de två föregående punkterna har det ju också gällt juridiska personers handlingar, och nu har förmenats, att övervägande konsekvent enligt sakens natur bör utsträckas även till att omfatta vissa andra juridiska personers handlingar. Det är nämligen på det sättet, att de s. k. juridiska personerna äro egentligen inga personer, fastän de kallas så, utan konstprodukter av statens lagstiftning för vissa av staten tillåtna ändamål. I samma mån som dessa juridiska personer gå till tillämpningen av sina uppgifter, är det väl icke för mycket, att staten i mån av behov också får tillfälle att granska deras åtgöranden och se dessa i dagens fulla belysning, så att ingen skumraskpolitik bedrivs under täckmantel av att fullfölja allmännyttiga uppgifter. I sådant avseende är det närmast den stora allmänheten, som representerar statsintresset. Jag tänker nu särskilt på sådana inrättningar som de enskilda bankerna och försäkringsinrättningarna. De representera ju ett allmänt intresse i den högsta omfattning, och det kan ej vara annat än i överensstämmelse med vår gamla tryckfrihetsförordnings anda och mening och tidsförhållandenas krav, att även publiciteten utsträcker i viss mån, när det gäller sådana ofantliga makter i staten, kan jag säga, som dessa inrättningar äro.

Nu säger utskottet, att detta innefattar ett bestämt avsteg från de principer, som för närvarande äro grundvalen för vår tryckfrihetsförordning. Jag kan verkligen ej kalla det ett avsteg, utan jag måste kalla det för en utveckling av de principerna, men jag medger, att, så vitt jag vet, är det första gången som detta tagits upp offentligt i en debatt, och då kan man icke begära, att det skall godkännas i ett slag. Men att det redan finnes två reservationer, antyder, att det ligger åtskillig påtaglig sanning under motionärens uppfattning.

Det avsteg, som utskottet anser skulle tagas genom ett bifall till denna

motion, skulle bestå däri, att offentlighetsprincipen för närvarande endast gäl- *Ang. offentlig-*
 ler allmänna ärenden rörande handlingar, under det att enligt motionen denna *heten av vissa*
 princip även skulle utsträckas till handlingar av icke allmän karaktär, till- *juridiska*
 hörande juridiska personer, som fullfölja rent privata intressen. Jag säger *personers*
 då, att man får väl ej betrakta begreppet allmänna intressen så formellt, att *handlingar.*
 det nödvändigtvis skall sammanfalla med ett direkt utövande av ett stats-
 intresse. Här är det ju ett allmänt intresse, som staten själv har legaliserat
 genom att medgiva juridiska personer att driva bankrörelse och försäkrings-
 rörelse, och detta därför att det är ett allmänt intresse, en verksamhet, där
 hela allmänheten är intresserad i högsta grad och betydligt mer än i många
 andra organisationer, som redan nu falla under tryckfrihetsförordningen. Där-
 för kan man ej kalla det för ett privat intresse annat än om man skattar helt
 åt formella distinktioner och icke fäster sig vid reala likheter. Man kan verk-
 ligen säga, att dessa institutioner fullfölja privata intressen, om man tillåter
 dem okontrollerat göra det på bekostnad av de allmänna intressen, för vilka
 staten har legaliserat deras tillvaro, och det är detta privata intresse, som kan
 smyga sig in och undergräva det allmänna intresset. Det är detta privata
 intresse, som man just bör ha rättighet att titta på i detta fall. Således här
 är nu bara begärt en allmän undersökning även i denna fråga, på samma
 gång som i motionen också framhålles, att det finns en mängd föreningar, en
 mängd ideella föreningar särskilt, som också äro juridiska personer, och många
 andra, som man ej behöver sätta under allmän kontroll.

Men när man nu överväger de två andra punkterna, beträffande vilka kam-
 maren i dag fattat beslut, ligger det ju nära till hands, att det också begäres
 undersökning om det mycket närliggande problemet, i vad mån en sådan sak
 bör utvidgas även till att omfatta andra juridiska personer än dem, som falla
 under det beslut, som kammaren fattat i anledning av de två föregående mo-
 tionerna. Staten har redan just i fråga om banker och försäkringsinrättnin-
 gar ingripit särskilt reglerande i fråga om deras verksamhet, exempelvis ge-
 rom att de icke få besitta fast egendom annat än i undantagsfall o. s. v. Det
 är endast ett fullföljande av denna statens närmare uppsikt just över dessa
 sammanslutningar, varom nu är fråga, och för min del skulle jag för närva-
 rande vara beredd att inskränka undersökningen till just de enskilda bankerna
 och försäkringsanstalterna samt andra likvärdiga företag.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! De olika punkter, som innefattas
 i utskottets utlåtande, sammanhånga ju så nära, att den allmänna diskussion,
 som förts angående punkterna a) och b), i viss mån kan sägas vara tillämplig
 jämväl på denna punkt. Om man därför skulle gå in på det rent principiella,
 så vore det detsamma som att upprepa vad som redan anförts.

Jag vill emellertid i detta sammanhang peka på den omständigheten, att
 läggandet av dessa inrättningar under tryckfrihetsförordningens bestämmelser
 skulle innefatta icke allenast rättighet att trycka vissa handlingar — och det
 spelar näppeligen största rollen — utan även den andra sidan av saken, som just
 på detta område är synnerligen betänkligen, den nämligen som innefattar skyl-
 dighet för vederbörande, som handhava dessa inrättningar, att lämna ut de
 handlingar, som man begär. Den ärade talaren sade visserligen, att hans men-
 ning icke var, att man genom allmänhetens kontroll skulle gripa in reglerande
 på rent privatekonomiska intressen. Ja, var ligger då skillnaden? Han tala-
 de om enskilda banker och försäkringsinrättningar. Varför skola nu dessa
 enligt hans mening falla under publiciteten? Jo, om jag fattade honom rätt,
 sade han, att på detta område kan det privata intresset undergräva det all-
 männa. Ja, det skulle sålunda vara den bestämmande normen, att vissa in-

Ang. offentlig-
heten av vissa
juridiska
personers
handlingar.

(Forts.)

rättningar ehuru de ha denna rent privaträttsliga karaktär, äro sådana, att de undergräva det allmänna intresset. Men vilka äro de? Det skulle ju kunna sägas om alla. Så fort sådana bolag vuxit sig någorlunda starka, kunde den satsen gälla, att deras intresse inkräktade på det allmänna intresset.

Vidare vill jag framhålla som ett bevis för det osystematiska i motionen att en bank skulle falla under bestämmelsen, men en bankir kan vara lika stor och mäktig. Han är icke vad man kallar en juridisk person; för att nå det påstådda syftet skulle man då behöva sträcka ut bestämmelserna jämväl beträffande honom och sålunda nödgas gå in på rent privata affärsföretag. Jag kan ju tillägga att, enligt herr Lindhagens förslag skulle likaväl som de enskilda bankerna även våra kooperativa föreningar falla under offentligheten. Ger man sig sålunda in aldrig så litet på detta område, är det säkerligen detsamma som att ge upp gärdet helt och hållet, och då skulle alla dessa rent privaträttsliga förhållanden öppnas för tidningspressen. Man skulle vara skyldig att lämna ut snart sagt allt. Därmed är icke sagt, att icke staten kan ha rättighet och skyldighet att utöva kontroll över dessa saker. Det gör den också, och det är den rätta vägen. Den bör genom lagstiftning ingripa, och det är den vägen, vi hittills beträtt.

Jag anser den vägen, herr greve och talman, vara den rätta och den lugnaste, och därför ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Talmannen har välvilligt fäst min uppmärksamhet på att några ord böra strykas i klämman till min motion. Det står nu: att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte »utöver vad i motionerna nr 193 och 194 ifrågasatts» — jämväl etc. Denna parentes bör utgå och mitt yrkande inskränker sig sålunda till, »att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte överväga, huruvida och i vad mån övriga s. k. juridiska personers handlingar böra underkastas offentlighet, samt för riksdagen framlägga det förslag om tillägg till tryckfrihetsförordningen, som av detta övervägande kan föranledas.»

Jag vill i anledning av den siste talarens anförande bara återropa vad jag redan förut sagt om t. ex. det enskilda bankväsendet. Det är ju en oerhörd makt i staten. Man säger till och med, att alla få dansa efter dess pipa, på grund av det inflytande, det har över allt och alla. Skulle icke en sådan, genom statens lagstiftning tillåten och tillskapad verksamhet också kunna få fungera under en i det allmännas intresse stadgad offentlighet för publika handlingar? Det är åtminstone en fråga, som med skäl kan göras till föremål för det övervägande, som nu är begärt.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen med den ändring, att orden »— utöver vad i motionerna nr 193 och 194 ifrågasatts — jämväl» uteslötes.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 punkten c), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen med den av herr Lindhagen föreslagna ändringen.

Ang. offentligheten av vissa juridiska personers handlingar.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen; och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Anna Karolina Sillén; samt

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utförande av vissa nybyggnads- och förbättringsarbeten beträffande ekonomibyggnader vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till uppförande av och driftkostnaderna vid en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. uppförande av ett centralsanatorium för Norrbottens län.

Uti en till riksdagen avlåten, den 6 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 100, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återropande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag, föreslagit riksdagen

dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge — utan hinder av gällande bestämmelser beträffande statsbidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter samt beträffande statsbidrag till driftkostnaderna vid dylika anstalter — bevilja ej mindre statsbidrag till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) med ett belopp av 6,000 kronor för en var av högst 200 vårdplatser, isoleringsplatser ej inräknade, dock med den inskränkning, att statsbidraget ej finge överskrida hälften av den enligt vederbörligen granskade räkenskaper funna verkliga byggnadskostnaden, däri inberäknad utgift för anskaffande av byggnadstomt, än även, för en tid av tre år efter det nämnda anstalt blivit genom medicinalstyrelsens försorg avsynad och godkänd, statsbidrag till driftkostnaderna vid anstalten med ett belopp för dag och patient, som med en krona överstege det till tuberkulossjukhus utgående statsbidraget, dock med den inskränkning, att statsbidraget icke finge överstiga hälften av anstaltens enligt vederbörligen granskade räkenskaper funna verkliga driftkostnader;

Ang. uppförande av ett centralsanatorium för Norrbottens län.
(Forts.)

dels förklara, att för åtnjutande av ifrågavarande bidrag i övrigt i tillämpliga delar skulle gälla i berörda statsrådsprotokoll omförmälda bestämmelser beträffande statsbidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, respektive statsbidrag till driftkostnaderna vid sådana anstalter, ävensom de särskilda föreskrifter, som kunde av Kungl. Maj:t meddelas;

dels ock medgiva, att ifrågavarande statsbidrag finge utgå från av riksdagen anvisade anslag till bidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, respektive till bidrag till driftkostnaderna vid dylika anstalter.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta, den ena (nr 96) inom första kammaren av herr *O. Bergqvist* och den andra (nr 148) inom andra kammaren av herr *E. Hage* m. fl., vari hemställts,

att riksdagen ville medgiva, att till uppförande av ett centralsanatorium för vård av tuberkulösa i Norrbottens län samt till utökande av vårdplatserna för tuberkelpatienter vid bygdesanatorier och distriktssjukstugor därstädes finge utgå ett extra statsbidrag av den storlek, att det tillsammans med det enligt nu gällande bestämmelser utgående statsbidraget uppginge till för centralsanatoriet 6.000 kronor och för bygdesanatorier och distriktssjukstugor 4,000 kronor per vårdplats, dock i varje fall ej utöver halva byggnadskostnaden, samt

att riksdagen ville medgiva, att från och med budgetåret 1925—1926 finge av förslagsanslaget till bidrag till driftkostnaderna vid tuberkulovårdsanstalter utgå utöver det nu författningsenligt utgående statsbidraget ett extra statsbidrag för vård av tuberkulösa från Norrbottens län vid av medicinalstyrelsen godkända vårdanstalter inom och utom länet av en krona för patient och dag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herrar Bergqvists och Hages m. fl. berörda motioner (I: 96 och II: 148) i vad desamma skilde sig från utskottets förslag,

a) medgiva, att Kungl. Maj:t finge — utan hinder av gällande bestämmelser beträffande statsbidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter samt beträffande statsbidrag till driftkostnaderna vid dylika anstalter — bevilja ej mindre statsbidrag till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) med ett belopp av 4,000 kronor för en var av högst 200 vårdplatser, isoleringsplatser ej inräknade. dock med den inskränkning, att statsbidraget ej finge överskrida hälften av den enligt vederbörligen granskade räkenskaper funna verkliga byggnadskostnaden, däri ej inberäknad utgift för anskaffande av byggnadstomt, än även, för en tid av tre år efter det nämnda anstalt blivit genom medicinalstyrelsens försorg avsynad och godkänd, statsbidrag till driftkostnaderna vid anstalten med ett belopp för dag och patient, som med en krona överstege det till tuberkulossjukhus utgående statsbidraget, dock med den inskränkning, att statsbidraget icke finge överstiga hälften av anstaltens enligt vederbörligen granskade räkenskaper funna verkliga driftkostnader;

b) förklara, att för åtnjutande av ifrågavarande bidrag i övrigt i tillämpliga delar skulle gälla i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 mars 1925 omförmälda bestämmelser beträffande statsbidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, respektive statsbidrag till driftkostnaderna vid sådana anstalter, ävensom de särskilda föreskrifter, som kunde av Kungl. Maj:t meddelas; samt

c) medgiva, att ifrågavarande statsbidrag finge utgå från av riksdagen

anvisade anslag till bidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, respektive till bidrag till driftkostnaderna vid dylika anstalter.

Ang. uppförande av ett centralsanatorium för Norrbottens län.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnzelius, O. Bergqvist, J. G. Waller, P. A. Bergström, A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund, K. V. Rydén* och *E. G. E. Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herrar Bergqvists och Hages m. fl. berörda motioner (I: 96 och II: 148) i vad desamma skilde sig från utskottets förslag,

a) bevilja ej mindre ett statsbidrag av 1,000,000 kronor till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) med minst 200 vårdplatser, isoleringsplatser ej inräknade, än även, för en tid av tre år efter det nämnda anstalt blivit genom medicinalstyrelsens försorg avsynad och godkänd, statsbidrag till driftkostnaderna vid anstalten med ett belopp för dag och patient, som med en krona överstege det till tuberkulossjukhus utgående statsbidraget, dock med den inskränkning, att statsbidraget icke finge överstiga hälften av anstaltens enligt vederbörligen granskade räkenskaper funna verkliga driftkostnader;

b) förklara, att för åtnjutande av ifrågavarande statsbidrag till driftkostnader i övrigt i tillämpliga delar skulle gälla i statsrådsprotokollet över socialärenden den 6 mars 1925 omförmälda bestämmelser beträffande statsbidrag till driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter, ävensom de särskilda föreskrifter, som kunde av Kungl. Maj:t meddelas;

c) medgiva, att ifrågavarande statsbidrag finge utgå från av riksdagen anvisade anslag till bidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, respektive till bidrag till driftkostnaderna vid dylika anstalter.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman, mina herrar! Den, som har uppdraget att representera vårt nordligaste län, måste ofta nog träda fram och söka försvara de petita, som komma från detta län angående särskilda bidrag från staten för olika ändamål. Man kan icke värja sig för en känsla av att en viss otålighet från kammarens sida kan göra sig gällande gentemot de många anspråken, men jag vill då erinra om att Norrbottens län är moder Sveas yngsta barn. Det har ännu inte nått den utveckling, att det helt och hållet kan stå på egna ben, men det är i alla fall ett barn, som ger goda förhoppningar om sin utveckling, och jag vill också tro, att det även är ett välartat barn, som kan omfattas med sympati från moder Sveas sida. Jag får också erkänna, att detta län har verkligen blivit ett skötebarn för riksdagen, och jag vill begagna detta tillfälle att uttala min tacksamhet för den välvilja, som så många gånger från riksdagens sida har visats detsamma.

Nu föreligger en framställning om ett nytt extra bidrag till detta län. Framställningen rör vårdandet och upphjälpanDET av folkhälsan inom länet. Tuberkulosen har, kan jag säga, i Sverige sitt stamhåll inom Norrbottens län. Denna sjukdom är inom Norrbotten procentuellt mycket mera spridd än inom riket i övrigt. Som kammarens ledamöter kunna inhämta av de handlingar, som röra detta ärende, är tuberkulosprocenten inom Norrbottens län ungefär den dubbla mot vad fallet är inom riket i dess helhet. Orsakerna härtill äro ju många. Hygieniska, rasbiologiska samt också klimatiska och sociala orsaker spela här en roll. Norrbottens län har genomgått en rask utveckling under de senaste årtiondena. På 100 år har dess folkmängd sexdubblats, och de åtgärder, som varit erforderliga för vården av folkhälsan och andra angelägenheter, ha inte kunnat hålla jämna steg med den tillväxt i folkmängden, som ägt rum. Det

Ang. upp-
förändr. av ett
centralsana-
torium för
Norrbottens
län.
(Forts.)

har blivit tränga bostäder och ohygieniska förhållanden, och detta har i hög grad bidragit till tuberkulosens utveckling. Vidare bör man erinra sig de rasbiologiska förhållandena. I Norrbotten har samlats folk inte blott från Sveriges alla delar utan även från Finland, och dessutom utgöres en del av befolkningen av lappar. Det har uppkommit en rasblandning, och enligt vad rasbiologien säger äro dessa blandraser särskilt disponerade för tuberkulos. Vad klimatet angår, så är det hårt, och den kalla vintern med det långa mörkret verkar inte blott nedtryckande på sinnet utan är även mycket påkostande för den fysiska konstitutionen. Så är det de sociala förhållandena. Det råder fattigdom åtminstone på många håll i de avlägsna obygderna. Ett stort antal familjer ha mycket svårt att kunna tillgodose de dagliga behoven av livets nödtorft, och många barn få växa upp undernärda. Detta gör dem lätt till offer för tuberkulosen.

Detta är något om orsakerna till att denna sjukdom kunnat utbreda sig så som den gjort i detta län. Men då frågar man sig: har då inte från länets sida gjorts något för att bekämpa sjukdomen? Därpå kan svaras, att länet har sökt göra allt, vad det kunnat, för att i det avseendet bli herre över det onda. Om man läser Kungl. Maj:ts proposition, skall man finna, att de kostnader, som Norrbottens län haft för tuberkulosvården, överstiga motsvarande kostnader inom landet i övrigt med 25 % per bevillningskrona. Inom länet har organiserats dispensärverksamhet. Det finns för närvarande 22 dispensärer, sålunda i så gott som varje socken inom länet. Vidare har anlagts en tuberkulosanstalt vid Sandträsk, man har anordnat upptagningsanstalter och bygdesanatorier samt inrättat barnhem för att kunna isolera friska barn från tuberkulösa hem o. s. v. Men för att det skall kunna bli en tillfredsställande vård kräves, att länet får ett centralsanatorium. Medicinalstyrelsen själv säger, att detta är ett nödvändigt led för tuberkulosvården. För närvarande krävas 600 vårdplatser inom Norrbotten för tuberkulösa, men de platser, som nu äro tillgängliga, utgöra inte fullt 200. Därav är det endast 156, som disponeras av landstinget. Nu har uppförandet av ett centralsanatorium under flera år planerats, men det har stött på oöverbinnerliga svårigheter att kunna få det till stånd på grund av de prekära finansiella förhållanden, som under de senaste åren varit rådande inom länet. Länets ekonomi har mer och mer försämrats, och detta är beroende på de menliga inverknings på näringarna inom länet, som kriget förorsakat. Bevillningskronan har nedgått stadigt och hastigt under de senaste åren. Detta har också gjort, att Norrbottens län under flera år haft den högsta landstingsskatten i hela riket. För 1925 uppgår den till kronor 3.16 per bevillningskrona. Enligt vad landstingsförbundet har uträknat, är Norrbottens läns nettobehållning i förhållande till dess skulder den minsta i hela riket, och dess deficit, om jag så får säga, är det största, som finns i hela riket. Emellertid har nu länet börjat hysa den förhoppningen, att staten i detta fall skulle vara villig att bevilja länet en undantagsställning och räcka det en hjälpare hand för att kunna bekämpa tuberkulosen. Det är också ett riksintresse att så sker. Av den befolkning, som nu finns i Norrbotten, utgöres säkerligen omkring hälften av sådana, som äro inflyttade från sydligare delar av landet. Dessutom har detta län en stor betydelse för vårt lands framtid, och det är av vikt, att det finns ett fysiskt kraftigt folk, som kan tillvarataga de naturtillgångar, som där finnas.

Det sanatorium, som är ifrågasatt, skulle komma att rymma 200 vårdplatser efter en beräknad kostnad av 13,000 kronor per vårdplats, men medicinalstyrelsen har ansett att genom iakttagande av sparsamhet denna kostnad skall kunna nedbringas till 12,000 kronor. Det är en mycket hög byggnadskostnad, och man har invänt, att man borde ytterligare kunna nedpressa densamma. Kostnaden är förvisso hög, men om man ser på de sanatorier, som byggts un-

der senare tid, så ligga kostnaderna för dessa ännu högre än vad fallet skulle bli beträffande det här nämnda centralsanatoriet. För närvarande bygger Västerbottens län ett sanatorium i Hällnäs, vilket kommer att kosta 14,000 kronor per vårdplats. Då ju så många olika inrättningar och byggnader skola höra till ett sådant sanatorium och således medföra fördyring, har man inte kunnat beräkna lägre belopp än det, som skett.

Ang. uppförande av ett centralsanatorium för Norrbottens län.

(Forts.)

Kungl. Maj:t har gjort framställning till riksdagen om att hälften av den beräknade byggnadskostnaden — alltså 6,000 kronor per vårdplats — skall bestridas av statsmedel, dock endast under den förutsättningen att statens bidrag skulle utgöra högst halva byggnadskostnaden. I särskilda motioner har samma yrkande blivit framställt, och dessutom ha i dessa motioner, av vilka jag väckt en här i kammaren, gjorts åtskilliga andra yrkanden. Emellertid får jag tillkännagiva, att jag för min del avstår från att på något sätt yrka bifall till min motion i vad den går utöver vad Kungl. Maj:t har begärt. Utskottet har dock inte velat tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning utan nedsatt statens bidrag till 4,000 kronor per vårdplats. Denna prutning har motiverats med att utskottet anser, att byggnadskostnaderna skulle kunna nedbringas. Utskottet säger, att »en byggnadskostnad av 12,000 kronor för vårdplats synes utskottet orimligt hög och utskottet håller före, att därest ett upprätthållande av de av statsmyndigheterna uppställda anspråken på byggnadernas beskaffenhet och utrustning verkligen föranleder så stora byggnadskostnader, ett eftergivande av dessa anspråk måste ske i och för vinnande av mera överkomliga kostnader». Som vi veta, ha byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen fått i uppdrag att göra utredning angående möjligheten av nedbringandet av byggnadskostnaderna för sådana byggnader. Denna utredning har mellertid inte fortskridit så långt, att man kan spåra några resultat därav. Vid förfrågan i ärendet har det upplysts, att ännu ej någonting kan meddelas om vad som kan bli en följd av utredningen. Vill man emellertid upprätthålla kravet på att dessa anstalter skola vara någorlunda tidsenliga, så torde väl den ifrågasatta begränsningen av byggnadskostnaderna bli skäligen ringa.

Skulle nu riksdagen stanna vid det förslag, som statsutskottet framställt, så kommer detta att innebära, att Norrbottens län icke kan uppföra något centralsanatorium. Det är alldeles omöjligt för länet, som är så skattetyngt redan nu, att kunna åtaga sig de dryga kostnader, som det skulle nödgas göra, ifall ej större statsbidrag skulle kunna utverkas. Emellertid har vid utskottsutlåandet fogats en reservation av åtskilliga utskottsledamöter, som hemställt, att riksdagen måtte bevilja 1,000,000 kronor som bidrag för uppförande i Norrbottens län av ett centralsanatorium om minst 200 vårdplatser. Även jag har anslutit mig till denna reservation och sålunda inte ansett mig kunna hävda den framställning, som Kungl. Maj:t gjort. Skulle reservationen bifallas, skulle det komma att innebära ett bidrag av 5,000 kronor per vårdplats. Under förutsättning att länets kostnad för dess andel skulle bibehållas vid den beräknade, komme detta att innebära, att kostnaden för vårdplats finge nedsättas till 11,000 kronor. Längre ned lär man ingalunda kunna komma.

Då det här gäller en sådan sak, en sak av denna rent humanitära art, vill jag vädja till kammaren att behärta den gjorda framställningen och möjliggöra för länet att kunna uppföra ett centralsanatorium för tuberkulosvården. Nu få de tuberkulösa vänta månader och år, innan de kunna få någon vård, och när de sedan bli intagna, är det för sent. De äro då redan prisgivna. Skulle man däremot få till stånd ett sådant sanatorium, skulle mycket kunna hjälpas, och många liv kunna räddas.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Ang. upp-
förande av ett
centralsana-
torium för
Norrbottens
län.

(Forts.)

Herr Vennersten: Herr greve och talman! Ehuru jag inte deltagit i detta ärendes behandling på den avdelning, där ärendet förekommit, när jag inte tillhör avdelningen, nödgas jag i alla fall nu säga några ord till försvar för majoritetens ståndpunkt, då ingen från avdelningen, så vitt jag kan förstå, har begärt ordet.

Den föregående ärade talaren vädjade till kammaren att behjätta de svåra förhållanden, som råda på detta område — vården om våra tuberkulösa — och jag kan ju förstå, att en sådan vädjan skall röra oss alla, men vi få väl också se till, att när hjälp beredes i fall som detta, den inte tager sådana proportioner, att vi inte i fortsättningen kunna bereda samma förmåner åt andra, som kunna komma efter motionärerna här och begära att få samma tillmötesgående. För egen del har jag blivit fullkomligt övertygad om att det är orimligt att bygga ett sjukhus, där kostnaden skulle uppgå till 12,000 kronor per vårdplats. Nu har den föregående ärade talaren reducerat denna summa och sagt, att den skall gå upp till 11,000. Vi äro sålunda på väg ned mot en mindre kostnad än den ursprungligen beräknade. Vart skall det taga vägen, mina herrar, om vi för att vårda våra tuberkulospatienter, många kanske i ett långt framskridet tillstånd av sjukdomen med ringa hopp om återställande och vilka i många fall efter en längre eller kortare vårdtid också falla offer för sjukdomen — skola behöva offra en summa av denna storlek för att bereda dem en anständig och tillfredsställande vård? För egen del är jag övertygad om att även 11,000 kronor är för mycket begärt, och vi måste sätta ned våra pretentioner på anstaltens utrustning och anordningar i övrigt för att kunna i fortsättningen bereda alla, vilka ha lika god rätt som här ifrågavarande, möjlighet att erhålla den vård, de äro i behov av.

Detta är kärnpunkten, synes det mig; vi skola inte sträcka våra anspråk på statens medverkan så långt, att vi inte i längden kunna förmå tillfredsställa dem. 4,000 kronor vill majoriteten av statsutskottet vara med om att ge per vårdplats. 2,000 kronor är, som herrarna veta, det normala. Man höjer nu detta anslag på grund av särskilda förhållanden till det dubbla, och det förefaller mig, som om man med denna summa kunde nå mycket tillfredsställande resultat. Om landstinget i fråga är berett att fortfarande lämna 6,000 kronor per vårdplats, och staten släpper till 4,000 kronor, få vi 10,000 kronor per vårdplats, vilket belopp synes mig böra kunna räcka till, om vederbörande myndigheter — jag har ingen anledning att rikta någon kritik mot dem — få den fingervisning, som förekommer i utskottsmajoritetens utlåtande. Den föregående ärade talaren har redan citerat denna fingervisning, och utskottet vill därmed säga, att om kostnaderna stiga så högt — då var det fråga om 12,000 kronor, nu är det 11,000 kronor — måste man se till, huruvida inte en minskning av de av myndigheterna uppställda anspråken på byggnadernas beskaffenhet och utrustning måste ske.

Jag skall inte upptaga kammarens tid mera, men då jag nu yrkar bifall till utskottets förslag, så gör jag det i den säkra förvisningen, att därmed har på ett fullt lojalt sätt besvarats den vädjan, som den föregående ärade talaren riktade till kammaren, och jag tror, att vi på detta sätt i längden bereda vård och tillfredsställande vård åt ett mycket större antal än om vi nu skulle följa reservanterna och här gå med på en summa per vårdplats, som måste synas var och en förständig människa, såsom utskottet säger, »orimligt hög». Jag hoppas, att detta skall befinnas vara en sparsamhet av den rätta sorten och en sparsamhet, som leder till, att vi kunna stå ut med fortsatta utgifter för detta och andra behjärtansvärda ändamål.

Jag vill till sist, då den ärade talaren åberopade, såvitt jag förstod honom rätt, de svåra förhållandena för näringslivet däruppe i Norrbotten, vilka skulle omöjliggöra för landstinget att sträcka sig längre än vad det nu gjort, vända

om den satsen och säga, att så länge vi ha så dryga statsutgifter, som vi nu ha, så länge få vi också vänta på den vändning till bättre konjunkturer, som vi alla med sådan längtan emotse. Den enda rätta vägen att gå är den, att man noga överväger alla de utgiftsposter, som här komma före i riksdagen och ser till, att man inte skrider över gränsen för det rimliga. Att detta är den rätta vägen, är min fasta övertygelse, och jag vågar tro, att också den ärade motionären skall inse detta.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Herr vice talman! Jag är ense med den föregående talaren, att byggnadskostnaderna för våra sjukvårdsinrättningar ha stigit till mycket oroväckande belopp, och att det vore i hög grad önskvärt, om vederbörande myndigheter skulle kunna göra sådana jämkningar i fråga om fordringarna och kraven, att man skulle kunna för något billigare kostnad uppföra såväl våra tuberkulossjukvårdsanstalter som lasarett.

Det har ju utskottet också givit uttryck åt, och detta uttalande i utskottets utlåtande grundar sig ju på den formulering, som från början reservanternas gåvo åt sitt förslag, vilket sedermera utskottet i dess helhet fann naturligt och givetvis med nöje accepterade. Utskottet hyser liksom den föregående talaren den förhoppningen, att myndigheterna skola taga detta ad notam. När det gäller tuberkulossjukvårdsanstalterna, är det ju så, att det icke behöves ställas samma höga krav på utrustningar av olika slag, som när det gäller lasaretten, och därför bör det givetvis vara skillnad i fråga om byggnadskostnaderna för en tuberkulossjukvårdsanstalt och ett lasarett. Emellertid är det givet, sedan nu förarbetena ha fortskridit så långt som i detta fall, att om det skall göras några vidlyftigare utredningar och anordningar för nedbringandet av byggnadskostnaderna, så fördröjes tidpunkten för att få sanatoriet till stånd, och det är, som tidigare sagts i diskussionen, synnerligen behjärtansvärt, att denna brist på sjukvårdsanstalt så fort som möjligt blir avhjälpt.

Reservanternas ha därför velat sträcka sig något längre i tillmötesgående mot detta landsting än vad utskottsmajoriteten har velat göra — dock inte så långt, som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Man kan säga, att det är en medelväg, som reservanternas ha intagit, men de ha vidare förutsatt, att om riksdagen nu lämnar 1,000,000 kronor till denna tuberkulossjukvårdsanstalt, så skulle landstinget och vederbörande myndigheter kunna enas om en billigare byggnadsanordning, och genom billigare anordningar skulle man även kunna få ett något högre antal vårdplatser än de föreslagna 200, vilket givetvis skulle vara i hög grad värdefullt för befolkningen. Därför ha vi begärt i vårt yrkande, att riksdagen skall bevilja 1,000,000 kronor under förutsättning att det uppföres en tuberkulossjukvårdsanstalt, som har *minst* 200 vårdplatser. Utskottet och Kungl. Maj:t ha däremot tidigare föreslagit, att det skulle beviljas ett visst belopp per vårdplats för en tuberkulossjukvårdsanstalt omfattande *högst* 200 vårdplatser. Det önskemål, som av en tidigare talare uttalats angående nedsättning av kostnaderna, kan lika väl bli tillgodosett, om reservationen bifalles, som genom ett bifall till utskottets förslag.

Reservanternas ha därjämte sökt ordna det så, att man har säkerhet för att landstinget verkligen skall kunna sätta i gång detta byggnadsföretag. Efter de uttalanden, som gjorts av biskop Bergqvist i utskottet, fick jag den känslan, att om man stannar vid ett belopp av 4,000 kronor, kan det hända, att landstinget inte har tillräcklig ekonomisk förmåga för att kunna våga sig på att så hastigt som önskligt vore sätta i gång detta byggnadsföretag. Det är ju så, att detta landsting har oerhörda skattebördor, nämligen kronor 3:16 per bevillningskrona, och jag tror inte, att något landstingsområde är i samma sorgliga

Ang. uppförande av ett centralsanatorium för Norrbottens län.
(Forts.)

Ang. upp-
förande av ett
centralsana-
torium för
Norrbottnens
län.

(Forts.)

belägenhet. I varje fall är det största flertalet av våra landstingsområden i betydligt lyckligare situation än vad detta landsting är.

Det synes mig vara mest riktigt, att riksdagen genom en extra ordinär åtgärd hjälper befolkningen däruppe, ty det är ju så, som den förste talaren sade, att industrien däruppe är nästan fullkonligt lamslagen, om man bortser från gruvdriften. Det stora trävarubolaget däruppe har visserligen stor verksamhet förlagd på skilda platser, men det arbetar under svåra ekonomiska förhållanden, och man vet inte, om man skall döma efter värdet av aktierna, huruvida detta betydande företag skall kunna ostört fortsätta sin drift. Många människor, anställda vid dessa verk, spridda över hela Norrbotten, bli eljest i en hastig vändning utan möjlighet till existens. Detta landstingsområde befinner sig därför i en betydligt sämre situation, än vad landstingsområdena i rikets övriga delar äro.

Jag finner därför, att det är synnerligen goda skäl för att riksdagen sträcker sig så långt som möjligt i tillmötesgående mot detta län. Detta kan bäst ske genom ett bifall till reservationen, till vilken jag, herr talman, här ber att få yrka bifall.

Herr von Koch: Herr talman, mina herrar! Då jag icke är ledamot av statsutskottet och sålunda icke haft tillfälle att i utskottet deltaga i frågans behandling, skall jag ej ingå på frågans ekonomiska detaljer; men jag har ansett det som min plikt att här tillkännagiva de erfarenheter jag vunnit angående tuberkulosfaran inom de fattiga lagren i Norrbotten, både bland barn och äldre. Det har ständigt stått för mig klart, att om man icke vidtager några verkligt effektiva åtgärder mot tuberkulossjukdomen, så är i själva verket allt arbete för de fattiga lagrens hjälpende tämligen hopplöst i dessa trakter. Den synpunkten är ju förhärskande, att man skall genom självhjälp höja befolkningens välstånd, men detta är ju omöjligt när den försörjande individen, mannen eller hustrun, faller offer för tuberkulosen. Jag skall av de många sorgliga erfarenheter, jag vunnit, nämna endast en enda, som kan belysa denna situation. I en arbetsstuga har man tagit hand om ett fattigt barn, som har många syskon, och där har man stora svårigheter att dragas med. Man har givit fostran åt barnet under hela vintern, man har givit det god näring och försökt på allt sätt medverka till, att barnet skall ur fysisk synpunkt gå en lycklig framtid tillmötes, men när arbetsstugan slutar, så skall barnet hem, och där ligger, som jag särskilt i ett fall erinrar mig, modern sjuk i tuberkulos. Det finnes där bara ett enda rum. Modern har kanske de flesta barnen i sin egen säng. Det är en omedelbar smittofara, som där föreligger, och tyvärr är det arbete, som nedlagts på arbetsstugans barn, ofta tämligen resultatlöst. Om man säger till modern: »Varför söker ni eder icke in på något sanatorium och varför skiljer ni icke eder från familjen för att därmed minska smittofaran?» — är det vanliga svaret: *det finnes ingen plats där*. Liknande erfarenheter möter man ständigt. Det är därför som det finns grund för det uttalandet av överläkaren Aronson, »att om icke kraftiga åtgärder med det snaraste vidtagas, kommer sjukdomen att bliva alldeles övermäktig och bliva till ett totalt fördärv för folket.» Det är också den erfarenheten som medicinalstyrelsen uttalat enligt handlingarna, när den säger, att det är icke allenast så, att i Norrbotten föreligger den största faran för tuberkulos, utan det är sannolikhet för, att Norrbotten är en av de svåraste tuberkuloshärdar, som överhuvud taget äro kända. Under sådana förhållanden kräves det alldeles exceptionella åtgärder, och jag kan för min del icke finna annat, än att om man bifaller det förslag, som reservationen innebär, skall man icke blott kunna hastigt vidtaga effektiva åtgärder, utan också vidtaga dem i större omfattning än eljest. *Det är fara av dröjsmål i denna fråga*. Man kommer icke att få bukt med tuberkulosen, om man icke

kan hjälpa denna landsända på ett verkligt effektivt sätt. Detta nordligaste landskap är ett land, fullt av materiella resurser, men för att de skola kunna tillgodogöras, fordras det en sund och kraftig befolkning. Tyvärr lider denna befolkning av en svaghet, och det är denna benägenhet för tuberkulos. Vi måste nu giva ett kraftigt tag åt arbetet däruppe för att försöka inringa och begränsa faran för tuberkulos, och därför, herr talman, ber jag att få instämma i herr Bergqvists varma vädjan till kammaren att gå med på reservationen, till vilken även jag ber att få yrka bifall.

*Ang. upp-
förande av ett
centralsana-
torium för
Norrbottens
län.
(Forts.)*

Herr Bergqvist: Herr Vennersten yttrade, att det finns många andra län, som kunna ha lika god rätt som Norrbotten att få bidrag till sjukvården. Ja, det är jag den första att medgiva, men det finns intet län, som har så stort behov av att få ett extra stöd i detta avseende som vad Norrbotten har. Det meddelas här i den kungl. propositionen, att antalet vårdplatser på 100 dödsfall i tuberkulos utgör för Norrbottens län 17, medan medeltalet för hela riket är 45,4. Där ser man den stora skillnaden!

Det sades också av herr Vennersten, att om man på detta sätt ger ett så avsevärt bidrag, som här är fråga om i reservationen, man icke kan i längden tillgodose de krav, som komma att framställas. Men när det gäller detta anslag, är det särskilt betonat, att det skulle vara ett undantagsfall och vara givet åt Norrbottens län med hänsyn till de särskilda, exceptionella förhållanden, som där råda, förhållanden, som ingen kan förneka.

För övrigt vill jag säga, att i en sådan sak som denna kan man icke anlägga enbart sparsamhetssynpunkten. I en familj även i torftiga omständigheter, som har en sjuk familjemedlem, är det icke sparsamhetssynpunkten, som man i första hand anlägger på frågan om sjukvården, utan man offerar vad man kan, för att personen skall återvinna hälsan.

Skulle riksdagen nu följa utskottet, så kommer det, såvitt jag kan förstå, att inträffa, att Norrbottens län icke kan uppföra något centralsanatorium, och då torde den hälsning, som de tuberkulossjuka få uttala, bliva den gamla kända satsen: »Ave, Caesar, morituri te salutant!»

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har stark respekt för den medkänsla med de sjuka och speciellt med förhållandena i Norrbotten, åt vilken den senaste talaren och åtskilliga av de tidigare talarna givit uttryck. Jag är dock icke alldeles säker på, att man vinner i längden det syftemål, vartill man syftar genom att nu biträda reservanternas hemställan.

När det gällde dispensärverksamheten, sålunda den förebyggande verksamheten på detta område, hade särskilda framställningar gjorts från Norrbottens län, hur denna dispensärverksamhet skulle ordnas. Då uttalades betänkligheter mot det sättet från olika håll, men statsutskottet tillstyrkte och riksdagen tillmötesgick i allt fall framställningen om den vårdens ordnande. Det är på detta område — det skall också erkännas, att länet därvidlag gjort mycket behjärtansvärda insatser — jag tror att man bör huvudsakligen inrikta sina ansträngningar.

När det gäller den vård, som skall koncentreras och begränsas till sjukhusen, så undrar jag om icke i längden det är fördelaktigt för länet och de sjuka, att man inriktar sig på något förbilligande både i fråga om byggnadskostnader och vårdkostnader, som icke behöver innebära, såvitt jag kan förstå, en försämring. Om utskottets hemställan bifalles och om till följd därav länet kommer att taga under omprövning, huruvida man icke skall tillgripa ett billigare byggnadssätt, så tror jag, att länets egna krafter att utvidga denna sjukhusvård komma att stiga, och jag är icke övertygad, att vården i det stora hela kommer att taga skada därav.

Ang. upp-
förande av ett
centralsana-
torium för
Norrbottnens
län.

(Forts.)

Ur denna synpunkt är det som jag, herr talman, kommer att rösta för bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman, mina herrar! Det säger sig självt, att när ett förslag av denna natur framlagts, har detta icke kunnat ske, för såvitt man icke varit övertygad, att starka undantagsskäl talade för, att man åtminstone i rätt väsentlig grad tillmötesginge den framställning, som på sin tid gjordes av Norrbottens läns landsting. Jag vill då först nämna, att den första uppgift, som Kungl. Maj:t för sin del ställde för sig, då det gällde att taga ställning till frågan, huruvida man skulle gå fram med någon begäran om extra anslag till tuberkulosens bekämpande i Norrbotten, var att utreda icke huruvida landstingsskatten i allmänhet var högre i Norrbotten än i andra län, utan huruvida länets sjukvårdskostnader voro högre än eller åtminstone fullt jämförliga med sjukvårdskostnaderna och kostnaderna för tuberkulossjukvården i andra län i riket. Den utredning, som då verksälldes, visade, att innan Norrbotten bygger ett centralsanatorium av den beskaffenhet, som här är ifrågasatt, har Norrbotten beträffande allmänna hälso- och sjukvårdsavgiften den näst högsta beskattningssiffran i landet. Det var endast Malmöhus län, som låg över i fråga om allmänna sjukvårdskostnader, och beträffande tuberkulossjukvården var det endast Västernorrlands län. När man trots detta måste konstatera, vad en talare här i kamnaren redan gjort, att Norrbotten är landets värsta tuberkulohärd och enligt medicinalstyrelsens uttalande sannolikt en av världens värsta tuberkulohärdar, ansåg åtminstone jag för min del, att man icke kunde stå till svars med att icke räcka Norrbotten i detta avseende en hjälpande hand.

Då herr Vennersten sagt, att man icke skall giva hjälp i sådana proportioner, att man icke skall kunna giva lika mycket åt dem, som framdeles komma med en liknade begäran, vill jag framhålla, att själva tanken uti den framställning som är gjord är, att man skall göra ett undantag för Norrbotten på grund av de alldeles särskilda omständigheter, som råda däruppe, men att man naturligtvis icke här skall göra ett beslut prejudicierande för framställningar från landsting i trakter, som icke alls äro i detta avseende jämförliga med Norrbotten. Det har också redan anförts av en ärad talare, att antalet vårdplatser på 100 dödsfall i tuberkulos i Norrbotten endast är 17, under det att antalet vårdplatser för landet i medeltal är icke mindre än 45.4, och likväl har Norrbotten, som jag förut tillåtit mig påpeka, större kostnader för sin tuberkulossjukvård, än vad praktiskt taget hela det övriga landet har med undantag av ett enda län. Om man tar siffrorna för tuberkulosdödligheten i Norrbotten, finner man att, jämförda med genomsnittet för landet i dess helhet, de äro nära dubbelt så stora. Det är under sådana omständigheter, förefaller det mig, fullkomligt befogat och motiverat att hemställa till riksdagen att icke ensamt eller i allt för hög grad anlägga den statsfinansiella sparsamhetssynpunkten på denna fråga, ty det kan kanske till slut verkligen ifrågasättas, om det icke är en ekonomisk fördel för landet att i den mån, som förhållandena kunna det medgiva, få sanera denna vårt lands mest fruktansvärda tuberkulohärd.

Det finnes en synpunkt i statsutskottets motivering, som jag i likhet med många andra naturligtvis icke kan underlåta att kraftigt understryka, och det är att byggnadskostnaden bör liksom sjukvårdskostnaden förbilligas. Även jag tycker, att det är något alldeles orimligt, att det skall behöva beräknas för en vårdplats, såsom det skett i Norrbottens läns landstings framställning, icke mindre än 13,000 kronor. Men, herr talman, det är en sak. Kungl. Maj:ts uppmärksamhet är fäst på den, och medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen hava redan av den förra regeringen anbefallts att på denna punkt göra en ut-

redning, men även om en sådan utredning göres, förefaller det mig åtminstone, att man icke utan vidare kunde anticipera resultatet. Det förslag, som reservanternas framlägga, förutsätter, därest man tänker sig, att det skall utgå statsbidrag för halva kostnaden, en nedprutning av icke mindre än 3,000 kronor per vårdplats på den ursprungligen beräknade byggnadskostnaden. Det är icke någon föraktlig summa. Nu skulle byggnadskostnaden i stället för att beräknas till 13,000 kronor gå till 10,000 kronor, och naturligtvis bör landstinget anbefallas att se till att söka få ned byggnadskostnaden, och skulle det ske, så innebär reservationen även det, att då kan antalet vårdplatser ökas; och jag får säga eder, mina herrar, att ingenting skulle vara mera önskvärt än om det skulle kunna beredas ett större antal vårdplatser för de tuberkulösa än de 200, som här äro ifrågasatta, ty behovet däruppe beräknas till 600 vårdplatser och även med byggandet av ett sådant centralsjukhus, som här ifrågasatts, skulle icke mera än 386 platser komma att finnas till landstingets förfogande. Jag tillåter mig därför att även i min tur vädja till kammaren att bifalla reservationen, såsom jag nyss erfarit att andra kammaren gjort. Man kan icke komma ifrån, att den risken finnes, att Norrbottens län icke kan bygga detta sjukhus, därest utskottets förslag går igenom, ty när landstinget är så hårt belastat som det är, icke bara med skatter i allmänhet utan speciellt för sjukvårdsändamål, så finnes naturligtvis den möjligheten, att en förnyad prövning, till vilken frågan måste upptagas, ger det resultat, att landstinget icke mäktar åstadkomma detta centrala sjukhus. Med hänsyn till de mycket ömmande omständigheter, som enligt min uppfattning både ur ekonomisk och ur tuberkulossjukvårdssynpunkt tala för det högre anslaget, tillåter jag mig att vädja till kammaren att bifalla reservationen.

Ang. uppförande av ett centralsanatorium för Norrbottens län.
(Forts.)

Herr Vennersten: Jag nödgas säga ytterligare ett par ord. Ingen har väl här bättre än herr Ekman framhållit kärnpunkten av vad som här är fråga om. Jag försökte i någon mån att göra det, men jag måtte icke ha lyckats däri. Här är icke fråga om att ställa sig avvisande eller att neka vidtagna en extraordinär åtgärd, ty en sådan innebär även utskottets förslag.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har nyss, om jag fattat honom rätt, talat om, att man med reservanternas förslag skulle komma upp till en kostnad per vårdplats av 10,000 kronor. Den ärade reservant, som först hade ordet, talade om 11,000 kronor som den siffra, som icke skulle överskridas. Visar icke detta bättre än något annat, att statsutskottets majoritetens ståndpunkt är hållbar, ty om landstinget släpper till 6,000 kr. och staten 4,000 kr., så hava vi de 10,000 kr., som herr statsrådet talade om.

Jag är övertygad om, att bästa sättet att få ned byggnadskostnaden är, att riksdagen fattar beslut i överensstämmelse med utskottets majoritetens mening. Då skall tvingas fram vad vi alla liksom herr statsrådet och chefen för socialdepartementet eftersträva, nämligen förbilligandet av byggnadskostnaderna. Det är ingen omöjlighet att åstadkomma en sådan vårdanstalt, som här är fråga om, för en kostnad av 10,000 kr. per vårdplats. Göra vi det, så bereda vi vård icke allenast åt dessa nu ifrågavarande sjuka, utan vi vinna den ännu större fördelen, att vi hava gått in på den rätta vägen att bereda allt flera sjuka den vård de behöva.

Herr Petré, Alfred: Herr Ekman uttalade som sin uppfattning att den väg man borde gå fram på var, att man borde lägga vikten på dispensärverksamheten och på ett förbilligande av dessa anstalter. Därtill vill jag säga, att dispensärverksamheten, för att kunna bli fullt effektiv, måste ha till sitt stöd ett tillräckligt antal sjukvårdsplatser och beträffande framhållandet av önsk-

Ang. upp-
förande av ett
centralsana-
torium för
Norrbottens
län.
(Forts.)

vårdheten av så billiga anstalter som möjligt vill jag framhålla — och det är anledningen till att jag nu begärt ordet — att det dock i varje län behövs en vårdanstalt, vilken är fullt utrustad för modern diagnostik och terapi av de tuberkulösa sjukdomarna. Det är icke så, som herr Vennersten menade, att denna anstalt skulle vara till för sjuka i så framskridet stadium av sjukdomen, att allt hopp vore ute. Tvärtom förhåller det sig så, att det i propositionen är framhållet, att centralsanatoriet vore avsett för sjuka, som kunna återvinna hälsa och arbetsförmåga, men vilka äro i behov av fullt rationell vård om detta skall lyckas. Det finnes för närvarande icke någon tuberkulossjukvårdsanstalt i Norrbottens län så utrustad, att den förfogar över alla den moderna medicinens hjälpmedel på området. Alltså, syftet med denna framställning är att det även i Norrbottens län, liksom fallet är i andra län, skall finnas en mera kvalificerad tuberkulossjukvårdsanstalt, som har större resurser än de billigare anstalter, som hittills blivit uppförda i länet. Förutom de billiga tuberkulossjukvårdsanstalter, som redan finnas i Norrbotten, är det planlagt ytterligare sådana, men för dessa har man icke begärt något extra statsbidrag. Det är endast detta jag har velat framhålla, att en mera kvalificerad tuberkulossjukvårdsanstalt måste vi ha i varje län, och det är klart, att den måste bliva dyrare än de andra.

Vidare nämnde herr Vennersten, att det vore farligt att gå för långt, ty det finge prejudicierande betydelse och även andra län kunde då komma att ställa större anspråk på statsbidrag. Det är dock tydligt och klart utrett här i propositionen — och det erinrades även från statsrådsbanken — att i Norrbottens län dödligheten i tuberkulos är ofantligt mycket större än i andra län. Att man av detta skäl nödgas höja anslaget till detta län för ett centralsanatorium, bör därför icke ha någon som helst prejudicierande betydelse.

Resultatet av ett avslag från riksdagens sida på reservationen kan — såsom vi hörde av herr Bergqvist — resultera i att överhuvud taget i Norrbotten något centralsanatorium icke skulle kunna komma till stånd, och ett sådant beslut skulle jag, herr greve och talman, i högsta grad beklaga.

Jag hoppas därför, att även denna kammare skall visa samma goda hjärta som andra kammaren redan visat, och sålunda bifalla reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr S. H. Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kvarnzelius* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr S. H. Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att

efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

*Ang. upp-
förande av ett
centralsana-
torium för
Norrbottens
län.
(Forts.)*

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag dels till hyra m. m. för uppfostringsanstalt för minderåriga kvinnliga förbrytare, dels ock till bespisning och beklädnad m. m. åt elever vid dylik anstalt; samt

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för telegrafverkets räkning av fastighet i Oskarshamn.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska medikokirurgiska institutet, i vad avser användningen utav de till universitetet i Uppsala hörande åkerlotternas avkastning; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner m. m. åt vissa kronojägare i Villingsbergs revir, i vad angår pensionsväsendet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Tyskland och Sverige avslutad skiljedoms- och förlikningskonvention.

*Ang. en skilje-
doms- och för-
likningskon-
vention med
Tyskland.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 80, däri Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden den 27 februari 1925 ävensom med överlämnande av texten till en den 29 augusti 1924, under förbehåll av riksdagens godkännande, mellan Sverige och Tyskland avslutad skiljedoms- och förlikningskonvention med tillhörande slutprotokoll, äskat riksdagens godkännande av berörda konvention med slutprotokoll.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande kungl. proposition måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets yttrande bort vara av den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte avslå förevarande kungl. proposition.

Herr **Reuterskiöld**: Herr greve och talman! Jag har i min reservation hemställt om avslag på ifrågavarande kungl. proposition. Grunden härtill är icke den, att jag icke anser en sådan skiljedoms- och förlikningskonvention böra ingås, men det är vissa punkter i densamma, vilka, såsom min reservation anger, efter mitt sätt att se äro ganska betänkliga.

Jag tillåter mig först och främst påpeka, att i konstitutionsutskottets betänkande och min reservation förekomma några tryckfel, som äro tämligen van-

Ang. en skiljedoms- och förlikningskonvention med Tyskland.

(Forts.)

ställande. Det är särskilt två saker, som jag här skulle vilja rätta genom att påpeka, att orden »*suveränitetsklausulens tillämplighet*» och »*blandad rätts- och intressetvist*» nederst på sid. 16 böra understrykas på samma sätt som »*skiljedomstolen*» och »*den fasta domstolen*».

Den nyhet, som denna traktat innebär, är, att tvist, huruvida en tvist angår rikets territoriella integritet eller oberoende, skall hänskjutas till förberedande skiljedom. I alla hittills gällande partikulära skiljedoms- och förlikningskonventioner, som vi hava, finnes förbehåll för tvister, som beröra rikets integritet, oberoende och vitala intressen. Det beror på vardera parten själv att avgöra, om en tvist faller under denna klausul. Gör den det, kommer den icke under skiljedom, utan går enligt folkförbundsaktens stadganden den s. k. rådsvägen, och behöver icke alls leda till några våldsamheter. Från denna regel finnas några undantag, i det man i vissa traktater uppräknar en del tvister, som uttryckligen förklaras vara rättstvister och icke angå parternas vitala intressen, oberoende eller integritet. I tre konventioner ha vi däremot insatt det undantaget, att tvist, huruvida en tvist angår vitala intressen — men icke oberoende eller integritet — får gå till förberedande skiljedom. Det nya i den nu föreslagna traktaten är som sagt, att även tvist om oberoende och integritet skall gå till förberedande skiljedom. Mot denna utsträckning har jag nu vissa betänkligheter. Dessa skulle måhända kunna övervinnas, och en närmare undersökning kunde ju i det fallet gärna göras, men jag tror ändå att betänkligheterna skulle stå kvar.

Jag skall icke upptaga kammarens tid med att gå långt in på detta. Jag skall endast med ett par exempel belysa den andra invändning jag har att göra. Om man drager in dessa tvister angående hela suveränitetsklausulen, d. v. s. tvister om oberoende, integritet och vitala intressen, under förberedande skiljedom, betyder det, att dessa tvister, icke blott rena intressetvister utan även blandade rätts- och intressetvister, komma under förberedande skiljedom. När man nu i statuterna för den fasta domstolen, art. 36 — motsvarande art. 2 i det föreliggande förslaget till överenskommelse — har en uppräknning av rättstvister och betecknar dessa som sådana, blir den naturliga konsekvensen av ett bifall till den kungl. propositionen angående skiljedomstraktat med Tyskland i detta fall, att i händelse art. 36 i statuterna för den fasta domstolen skulle användas mot oss och vi instämmas till den fasta domstolen i en tvist samt göra invändning om att det icke är en ren rättstvist utan en blandad intresse- och rättstvist, så kan motparten säga: »Ja, men ni ha redan i traktaten med Tyskland medgivit, att den får gå under skiljedom, och ni kunna då icke hålla på att det inför fasta domstolen blott skall vara rena rättstvister.» En sådan invändning ha vi då mycket svårt att vederlägga. Jag tror därför, att detta innebär ett föregripande av vårt ställningstagande till en eventuell tolkning av art. 36 i domstolsstatuterna, som jag icke är beredd att gå in för.

Det andra exempel jag tänker på är Ålandsfrågan. Om vi erinra oss den tvist, som förelegat rörande neutraliseringen av Åland, förhöll det sig, om jag icke alldeles missminner mig, så, att Finland ansåg, att när vi erkänt Finland, låg i detta erkännande också ett erkännande av det finska territoriet, vilket enligt finländsk uppfattning även omfattade Åland. Det var ur den synpunkten eventuellt en tvist om den territoriella integriteten, men samtidigt hade vi det intresset, att Åland skulle neutraliseras. Om vi nu skulle följa propositionen, bleve resultatet, såvitt jag kan se, att tvist rörande Ålands territoriella tillhörighet till ena eller andra landet i enlighet med det givna erkännandet av Finland såsom rättsgrund ginge till skiljedom, under det tvist om neutraliseringen ginge rådsvägen. Om man i en politisk tvist beträffande neutraliseringen, där man köper och byter, såsom det alltid sker, har att räkna med viss osäkerhet rörande de territoriella förhållandena, så blir detta ett hjälpmedel

för att driva igenom den neutralisering man här önskar eller de regler för neutraliseringen, som det här gäller. Men detta hjälpmedel förlorar man genom att slå in på den väg propositionen anvisat. Jag kan icke finna, att konsekvenserna äro så klart utredda, att det finnes anledning att nu gå på bifall till propositionen, och det är med hänsyn till dessa synpunkter, herr greve och talman, som jag ber att, trots att jag är ensam reservant och utan förhoppningar om att kammaren skall följa mig, likväl, då jag anser frågan var av synnerlig vikt och betydelse, få yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Ang. en skiljedoms- och förlikningskonvention med Tyskland.

(Forts.)

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Reservantens yrkande om avslag på avtalet i fråga grundar sig på reservantens åsikt, att avtalet kan inkräkta på vår suveränitet, i det att klausulen i art. 4, jämförd med art. 2, skulle bereda möjlighet för skiljedomstolen att själv avgöra, huruvida en fråga, som skulle kunna beröra vår suveränitet, skall avgöras av domstolen. Reservanten framhåller, som han nu också upprepat i kammaren, att de åberopade domstolsstatuternas art. 36 icke inrymmer en dylik möjlighet, när den fasta domstolens kompetens skulle begränsas till rena rättstvister. Emellertid synes det mig, att reservanten i viss mån motsäger sig själv. Han säger i sin reservation på sidan 16: »Härtill kommer, att även om suveränitetsklausulen i och för sig kan hänföras och har hänförts till såväl rätts- som intressetvister» etc. Skillnaden mellan art. 36 och nu ifrågavarande artikel är, att ordet rättstvister återfinnes allenast i art. 36, men enumereringen är densamma i båda artiklarna, och någon skillnad i sak har därför enligt utskottets mening icke förelegat. Med beaktande härav har utskottet icke funnit betänkligheter föreligga att tillstyrka den kungl. propositionen, varför jag, herr greve och talman, ber att få framställa yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén:** Herr greve och talman! Det föreliggande förslaget till skiljedomsavtal mellan Sverige och Tyskland är otvivelaktigt ett mycket betydelsefullt och värdefullt avtal. Det är med stor tillfredsställelse jag ber att få tacka utskottet, för att det med så stor majoritet har tillstyrkt avtalet. Uppriktigt sagt hade jag heller aldrig ett ögonblick tänkt mig annat, än att riksdagen skulle finna det vara ett synnerligen tillfredsställande skiljedomsavtal.

Endast en av utskottets ledamöter, herr Reuterskiöld, har yrkat avslag på det föreliggande förslaget, och min ärade kollega i Uppsala juridiska fakultet har i sin reservation, förefaller det mig, givit något fritt lopp åt sin kända benägenhet att låta sina tankar vandra ensliga krokvägar. Redan den första satsen i reservationen var för mig först alldeles obegriplig. Herr Reuterskiöld gör där det påståendet, att i alla svenska skiljedomsstraktater med viss främmande makt förekommer hittills det förbehåll, att tvister, som beröra rikets självständighet eller oberoende, dess integritet eller dess vitala intressen, icke få dragas under skiljedom. Jag får erkänna, att jag länge grubblade på, hur herr Reuterskiöld kunde göra detta påstående, men jag kom till slut till det resultatet, att pudelns kärna låg i singularformen »med viss främmande makt», i det vi icke hava något avtal med viss främmande makt, ett tväsidigt avtal, som är på detta sätt förbehållslöst. Men vi hava däremot ett kollektivt avtal, till vilket icke mindre än ett femtontal stater äro anslutna, där ifrågavarande förbehåll icke finnes. Jag menar givetvis stadgan för den fasta domstolen i Haag och dess s. k. fakultativa klausul, enligt vilken Sverige har förklarat sig villigt att i förhållande till vilken som helst makt göra samma åtagande att underkasta sig skiljedom beträffande precis samma kategorier av rättstvister, som äro upptagna i det nu föreliggande avtalsförslaget med Tyskland. En liknande förklaring har hittills gjorts av omkring ett femtontal stater. Alltså kan man med

Ang. en skilje-
doms- och för-
likningskon-
vention med
Tyskland.
(Forts.)

fog säga, att vi med icke mindre än femton främmande makter hava ett avtal utan detta förbehåll.

Emellertid har herr Reuterskiöld nu sökt ytterligare utveckla sin invändning på det sättet, att visserligen ett förbehåll för tvister, som beröra landets suveränitet, högsta livsintressen och integritet, egentligen vore överflödigt — och däri instämmer jag fullständigt med herr Reuterskiöld — men, resonerar han, när det nu finnes ett sådant här förbehåll i avtalet, skola vi göra förbehållet så vidsträckt som möjligt, i stället för att vi, som jag finner vara mera logiskt, borde önska förbehållet så begränsat som möjligt. Från svensk sida ha vi ju under senare år alltid strävat efter att ingå skiljedomsavtal rörande rätts- tvister utan några undantag, utan sådana förbehåll i fråga om tvister, berörande suveräniteten etc., som i allmänhet intogos i de äldre avtalen. Då nu Tyskland har önskat behålla förbehållsklausulen, har det givetvis i alla fall varit oss till stor tillfredsställelse, att i det tyska förslaget den värdefulla begränsningen ingick i förbehållsklausulen, att icke vardera parten godtyckligt avgör, om en tvist berör dess suveränitet, vitala intressen etc., utan lämnar åt skiljedomstolen att här träffa avgörande.

Herr Reuterskiölds hela resonemang, sådant det nyss utvecklades här i kammaren, tycktes utgå ifrån, att det vore någon skillnad mellan de tvister, som avses i domstolsstadgans art. 36 och i det föreliggande skiljedomsavtalet med Tyskland, i det att domstolsstadgan skulle avse endast rättstvister, men däremot det föreliggande skiljedomsavtalet med Tyskland skulle avse även rent politiska tvister eller blandade rätts- och politiska tvister. Såsom konstitutionsutskottets ordförande nyss framhållit, är denna skillnad alldeles uppkonstruerad. Den uppräknade av olika kategorier av tvister, som finnes i det föreliggande avtalet, är direkt hämtad från motsvarande artikel i domstolsstadgan, och förbehållet hänför sig just till de där uppräknade kategorierna. Det heter i art. 4, att därest part i fråga om tvist av de i art. 2 angivna arter, d. v. s. de där uppräknade rättstvisterna, vill göra invändning, att tvisten berör partens suveränitet etc., skall detta påstående bedömas av skiljedomstolen.

Herr Reuterskiölds resonemang bygger alltså på en felaktig tolkning, och jag är övertygad om, att kammaren skall godkänna det föreliggande avtalet.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Det förvånar mig ingalunda, att hans excellens kunde läsa texten riktigt och att han därvid erkänner, att när det står »viss främmande makt», detta icke är skrivet utan avsikt. Jag brukar sällan sätta in något utan avsikt i vad jag skriver. Men det förvånar mig mera, att hans excellens behövde så lång tid för att komma underfund med rätta sammanhanget. Jag skulle kunna tänka mig, att om hans excellens fortsatte att tänka på saken — och även konstitutionsutskottets ärade ordförande — kunde de kanske komma till en riktigare uppfattning i den punkt, där de anse, att min tolkning är felaktig och deras riktig, under det att jag tvärtom anser, att min uppfattning är riktig och deras felaktig.

Nu förhåller det sig så, att art. 36 i statuterna för den fasta domstolen räknar upp precis samma kategorier av tvister som art. 2 i det föreliggande förslaget, men, som utskottets ärade ordförande framhöll, med den lilla skillnaden, att dessa i statuterna för den fasta domstolen uttryckligen betecknas som rätts- tvister i anslutning till folkförbundsakten, som strängt skiljer mellan två olika förfaranden vid tvister, dels ett skiljedoms- och förlikningsförfarande och dels ett rådsförfarande, vilka omtalas i två skilda artiklar, under det att art. 2 i det här föreliggande förslaget betecknar dessa uppräknade tvister varken som rätts- tvister eller som något annat. När nu statuternas art. 36 betecknar dem som rättstvister och icke gör något suveränitetsförbehåll, är det helt naturligt därför, att när man betecknar vissa *uppräknade* tvister som rättstvister, behövs

icke detta, något som hans excellens var ense med mig om. Men när man då i förslaget intager *samma uppräknings* och så gör förbehållet i art. 4 beträffande suveräniteten, synes det mig, som om man genom uppräknings i art. 2 med uteslutande av ordet »rättstvister» också sagt, att det skall kunna vara blandade tvister. På så sätt får man uppräknings tolkad på olika sätt i denna traktat och i den fasta domstolens statuter. Nu avgör den fasta domstolen själv en tvist angående tolkningen av art. 36, men den kommer naturligtvis att avgöras efter argumentering från de olika parternas sida, och då menar jag, att om Sverige någon gång skulle komma att bliva part, har det avskurit sig från möjligheten att tolka den på det sätt, som enligt min uppfattning är det riktiga och efter hans excellens' mening är felaktig. Sitter han vid den tiden som representant för Sverige, kommer det ju aldrig i fråga att göra en sådan argumentering, men det kan tänkas andra situationer, och därför bör man hålla möjligheterna öppna för sig.

Jag tror verkligen, att frågan tarvar en närmare belysning, och därför vidhåller jag, herr talman, trots allt mitt yrkande.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Jag har på ett tidigare stadium varit med om att gå igenom denna traktat, och jag ber att få helt och hållet instämma i vad av konstitutionsutskottets ärade ordförande och hans excellens utrikesministern här sagts. Med anledning av ett påpekande, som herr Reuterskiöld gjort om att dessa tvister i domstolsstadgan kallats rättstvister, under det att de här kallas tvister, vill jag nämna, att de i förbundsakten kallas för tvister. De äro otvivelaktigt rättstvister, och jag har aldrig hört, att en sak skulle förändra sin karaktär, därför att man ger den dess specifika namn på ett ställe men ett mera generellt på ett annat. De äro rättstvister och förbliva rättstvister, vare sig man kallar dem för tvister eller rättstvister. Det står ju förresten uttryckligen i traktaten, att de tvister, som det är fråga om, äro de där uppräknade, och någon tvekan kan sålunda icke komma i fråga. Jag kan, sedan jag läst herr Reuterskiölds reservation och även hört hans anförande, icke komma ifrån att vad herr Reuterskiöld velat vinna i själva verket har blivit tillgodosett i långt högre grad, än som varit behöfligt, genom det undantag, som gjorts i art. 4.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdrika.

Ang. kontrollen å försäljningen af pilsnerdrika

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 58, av herr *Bärg* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 51, av herr *Bengtsson* i Norup m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till vissa i motiveringen närmare angivna ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdrika.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 58 av herr *Bärg* m. fl. och II: 51 av herr *Bengtsson* i Norup m. fl., ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

Ang. kontrollen å försäljningen av pilsnerdricka.
(Forts.)

om utredning rörande sådan ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka, att däri innefattade kontrollföreskrifter fullständigades och förtydligades i syfte att förefintliga missförhållanden på ifrågavarande område måtte kunna såvitt möjligt undanröjas, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Boman*, *Borell*, *Jönsson* i *Boa*, *Bengtsson* i *Kullen* och *Brännström*, som ansett, att utskottets betänkande bort hava den lydelsen, reservationen visade, slutande med en hemställan, att ifrågavarande motioner I: 58 av herr *Bärg* m. fl. och II: 51 av herr *Bengtsson* i *Norup* m. fl., om vissa ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar: I de föreliggande likalydande motionerna hava motionärerna hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till ändringar i gällande förordning om försäljning av pilsnerdricka i de syften, som anges i motionernas motivering. Denna motivering är emellertid så allmänt och vagt avfattad, att det erbjuder vissa svårigheter att göra klart för sig, vart motionärerna i själva verket syfta. Man kan emellertid av motiveringen få fram, att motionärerna först och främst yrka ett omarbetande av hela förordningen i syfte att bringa densamma i överensstämmelse med jämförliga stadganden i rusdrycksförsäljningsförordningen och förordningen om försäljning av alkoholfria drycker m. m., utan att dock på något sätt har angivits några närmare riktlinjer för detta omarbetande. Vidare åsyfta motionärerna att vinna vissa ändringar i nu gällande bestämmelser. Dessa ändringar gå bland annat ut på att få införda bestämmelser om inskränkning i den kvantitet pilsnerdricka, som får utskänkas i samband med måltid eller utan dylikt samband, och man finner av motionerna, att motionärerna tänkt sig en maximikvantitet av $\frac{2}{3}$ liter. Slutligen åsyfta motionärerna vissa förtydligande och skärpta föreskrifter beträffande kontrollen över såväl utminuteringen som utskänkningen av pilsnerdricka.

Beträffande yrkandet om en allmän omarbetning av förordningen angående försäljning av pilsnerdricka och beträffande yrkandet om bestämmelser rörande ransonering av pilsnerdricka har utskottet varit enigt i den uppfattningen, att motionerna i dessa delar icke böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Vad däremot gäller frågan om skärpta kontrollföreskrifter, hava meningarna gått isär. Utskottets majoritet har ansett, att utredning bör företagas, i vilken omfattning sådana skärpta kontrollbestämmelser kunna vara erforderliga, under det att vi reserverar ansett, att motionerna ej heller i denna del böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Då något yrkande ännu icke framställts beträffande motionerna i de delar, i vilka desamma icke blivit av utskottet tillstyrkta, skall jag för närvarande icke upptaga dessa delar till behandling utan inskränka mig till att endast tala om de yrkanden av motionärerna, som givit anledning till olika uppfattningar inom utskottet, d. v. s. frågan om ändrade eller skärpta kontrollbestämmelser.

Såsom jag förut nämnt, åsyfta motionärerna i detta avseende skärpta kontrollbestämmelser såväl i fråga om utminutering som utskänkning. Motionärerna ange icke direkt mer än en väg för att åstadkomma dylika bestämmelser, och denna är att, såsom motionärerna säga, man skulle kunna vinna den önskvärda kontrollen genom vidgad befogethet för kontrollstyrelsen över tillverkningen och försäljningen av maldrycker. — Över detta förslag har utskottets majoritet icke gjort något uttalande. Jag är icke övertygad om att hos majoriteten inom utskottet funnits några större sympatier för detta för-

slag. I varje fall får man väl tolka utskottsmajoritetens tystnad i detta avseende på det sättet, att majoriteten velat låta denna fråga stå öppen för den blivande utredningen. Vi återigen, som bilda minoriteten, hava ansett oss böra säga ifrån, att man icke bör slå in på denna väg. Vi hava nämligen den uppfattningen, att man beträffande svagare maltdrycker icke bör inrymma kontrollbefogenhet för kontrollstyrelsen. Detta skulle leda till en ganska omfattande apparat. Såsom i motiveringen i detta sammanhang framhålles, var en av de förnämsta anledningarna till starkölförbudets genomförande, att en kontroll från kontrollstyrelsens sida beträffande starkölet icke var praktiskt genomförbar, dels på grund av den omfattning, vari ölet måste antagas bliva föremål för försäljning, och dels på grund av varans ringa hållbarhet. Detta skäl gäller naturligtvis i ännu högre grad om det ännu svagare och i ännu större omfattning använda pilsnerdrickat. Det är således vår uppfattning, att man icke bör inrymma åt kontrollstyrelsen vidgad befogenhet över tillverkning och försäljning av maltdrycker.

Motionärerna tala emellertid även om en annan utväg i vad det gäller kontroll beträffande försäljning av pilsnerdricka, och det är denna tanke, som majoriteten tagit upp. Man avser nämligen att återinföra något, som är jämförligt med de gamla forsedlarna. Tidigare var det så, att vid försäljning av maltdrycker skulle medföras forsedel, som skulle kunna granskas av vissa personer, ledamöter av kommunalnämnd och andra. Denna bestämmelse kom icke att inflyta i nu gällande förordning angående försäljning av pilsnerdricka. Detta berodde därpå, att man kommit till den bestämda erfarenheten, att detta slag av kontroll icke var effektiv. Denna uppfattning delades även av nykterhetskommittén, som gjorde ett direkt uttalande härom. Då lär det väl icke kunna vara lämpligt att nu återuppliva en form, som redan blivit på grund av erfarenheten utdömd.

Det har icke i övrigt anvisats någon väg, på vilken man skulle kunna skärpa kontrollen, och det torde väl också erbjuda vissa betänkligheter att beträffande försäljningen av denna dryck, som ju allmänt användes av många personer, införa alltför skärpta och rigorösa bestämmelser, då man därigenom löper den risken, att bestämmelserna svårligen kunna upprätthållas och således icke komma att efterlevas utan uppfattas såsom alltför långt gående inskränkningar på detta område.

För närvarande gäller om försäljning av pilsnerdricka de bestämmelser, att denna vara får försändas direkt från tillverkare eller försäljare men avlämnas inomhus till därstädes boende, vid järnvägsstation eller å fartyg. Jag vill nu icke bestrida, att dessa bestämmelser kanske i vissa fall överträdas eller kringgås, men de äro dock så pass tydligt avfattade, att man, om de rätt tillämpas, har möjlighet att, i den mån det kan ske, ingripa mot begångna missbruk, och det torde som sagt icke vara lätt att finna några bestämmelser, som vore effektivare och kunde mera än dessa vara förknäade att motverka missbruk i ifrågavarande hänseende.

Utskottets majoritet har vidare tänkt sig, att man skulle i den kommande utredningen taga i övervägande, om man icke skulle lämna närmare bestämmelser om, på vilka platser pilsnerdricka icke finge avlämnas. Detta är ju emellertid redan angivet med den nuvarande avfattningen av lagen, och bestämmelserna därutinnan torde icke behöva något förtydligande, lika litet som de av mig angivna bestämmelserna rörande försäljning av pilsnerdricka torde behöva, på sätt motionärerna förutsatt, något förtydligande, då de ju redan i sin nuvarande avfattning äro klara och tydliga.

Motionärerna avse vidare att få en skärpt kontroll beträffande utskänknigen. I detta avseende tillåter jag mig påpeka, att den för en kort tid sedan av riksdagen antagna förordningen om försäljning av alkoholfria drycker öpp-

Ang. kontrollen å försäljningen av pilsnerdricka.
(Forts.)

Ang. kontrollen å försäljningen av pilsnerdricka.

(Forts.)

nar ökade möjligheter för kontroll däröver, att på nykterhetskaféer och därmed jämförliga ställen, som ansetts vara de farligaste härdarna för missbruk, en effektivare kontroll än hittills kan äga rum.

Då jag sålunda har den uppfattningen, att man icke får beträffande pilsnerdricka här införa alltför rigorösa och inskränkande bestämmelser, vilka svårligen kunna effektivt upprätthållas, och då jag för övrigt anser, att de nuvarande bestämmelserna äro fullt tydliga och ge möjlighet att, rätt tillämpade, förebygga, i den mån sådant överhuvud taget är möjligt, missbruk beträffande användningen av pilsnerdricka, tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka bifall till det förslag, som innefattas i reservationen.

Herr Heyman: Herr greve och talman! Gentemot herr Borell vill jag först säga, att denna fråga framför allt är ett intresse för landsbygden. Man kan därför förklara, även om icke försvara, att en del av städernas och de stadslignande samhällenas representanter i förevarande avseende anse, att allt är bra som det är. Denna fråga är emellertid enligt mitt förmenande för landsbygdens del en rätt så stor ekonomisk fråga. — De dimensioner, som frågan i detta avseende tagit, sammanhånga närmast med den tilltagande automobilismen.

Innan ännu lastbilar funnos till, torde gällande kontrollföreskrifter med avseende å försäljning och försändning av pilsnerdricka i stort sett hava varit tillfyllest. Några opåkallade landsvägstransporter av öl förekommo nämligen praktiskt taget icke. I och med tillkomsten av lastautomobiler har emellertid frågan om moderering eller förtydligande av ifrågavarande kontrollföreskrifter otvivelaktigt blivit aktuell, försåvitt man önskar, att de vådor i ekonomiskt hänseende, som öltransporten per automobil dragit med sig, skola kunna minska.

Nu sade herr Borell, att tillräckliga kontrollföreskrifter redan funnes i nu gällande förordning. — Ja, det är sant, att det finnes föreskrifter i detta syfte. — Men, herr Borell, då dessa bestämmelser skrevos, räknade man för landsbygdens del icke med att man skulle kunna taga ut öl på landsbygden med bilar i den utsträckning, som nu äger rum.

Det är av denna anledning som föreskrifterna numera enligt mitt förmenande äro otillräckliga och som de såväl i ena som andra avseendet behöva förtydligas. — Det är händelsernas egen utveckling och ingenting annat, som har framkallat detta förhållande.

På landsbygden ligger emellertid denna sak faktiskt så till, att man där i stor utsträckning utan föregående rekvisition per bil översvämmas av öl från städernas bryggerier. Ölrutterna ställas företrädesvis så, att stora arbetsplatser uppsökas eller i varje fall tangeras.

Dessa iakttagelser är jag ofta själv i tillfälle att göra under de tider, då jag är hemma. De arbetsplatser, för vilka jag är ledare, äro så gott som dagligdags anhaltsstationer för ölautomobiler från två olika bryggerier.

Särskilt om sommaren hör det icke alls till ovanligheten, att man ser arbetare, som för sitt dagsbehov köpa upp sex flaskor. När varje flaska kostar 23 öre, d. v. s. 69 öre per liter — här vill jag inom parentes säga, att jag själv helt blygsamt står och säljer mjölk för 14. 15 öre per liter — innebär detta givetvis en fullständigt onödig dagsutgift för arbetaren av 1 krona 38 öre. Detta medför i längden dålig ekonomi för dem, ett förhållande, som jag för min del velat förebygga genom att lämna min anslutning till det föreliggande förslaget.

Det kan nämligen icke fränkommas, att i åsyftade fall är det, såsom man säger, tillfället som gör tjuven, när ölbilarna under berörda förhållande köra alldeles in på arbetsplatsen och ölet, bokstavligt talat, hålles i halsen på arbe-

tarna. — Därest emellertid kontrollföreskrifterna förtydligades därhän, att landsvägsölet icke ens under rasterna få avlämnas på arbetsplatserna i matrummen utan endast i vederbörande rekvisitens bostad, torde ölautomobilerna, vilka dessutom på grund av sin tyngd i hög grad försvåra och fördyra vägunderhållet, till gagn för landsbygdens ekonomiska förhållanden betydligt mera sällan än vad nu är fallet komma fram ur bryggeriernas garager.

När jag sålunda, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan, gör jag detta framför allt ur den synpunkten, att denna fråga enligt min mening är en rätt så stor ekonomisk ordningsfråga för landsbygden.

Herr Boman: Herr talman! Den siste ärade talaren anlade en helt annan synpunkt på hela detta ärende än vad jag tror motionärerna själva hava avsett. Motionärerna hava betraktat denna fråga som en nykterhetsfråga, men herr Heyman lade huvudvikten på dess ekonomiska sida, och betydelsen härutinnan är måhända icke så liten. Men det kan väl knappast vara berättigat att med den utgångspunkten göra en sådan lagstiftning som den nu ifrågasatta. Det förefaller mig som om motionärerna och även den siste talaren trodde, att man genom lagparagrafer kunde råda bot för sådana missförhållanden, som uppstå därigenom att gällande lag icke följes. Då den siste talaren såsom exempel anförde, att lastautomobilerna köra fram till arbetsplatserna, begås ju därvid ett klart lagbrott, då gällande lag i § 10 föreskriver, att varan skall avlämnas inomhus till därstädes boende eller vid järnvägsstation eller å fartyg. Någon annan försäljning medger icke den nuvarande lagen. Någon ny lagstiftning, som råder bot för lagbrott i detta hänseende, är sålunda icke möjlig att åstadkomma.

Jag befarar, att en skärpning av lagbestämmelserna på detta område omöjligt kommer att uppbäras av det allmänna rättsmedvetandet. Det är nämligen icke rimligt eller skäligt med en kontroll som föreskriver, att man icke får servera mer än $\frac{2}{3}$ liter av en sådan dryck som pilsnerdricka. Jag tror icke, att en sådan lagstiftning kommer att efterlevas. Vi hava på detta område i Sveriges riksdag syndat åtskilligt genom att skriva lagar av den art, att de rent av inbjudit till lagbrott.

Då jag icke vill vara med om att fortgå i den riktningen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Herr Björnsson: Herr talman, mina herrar! De talare, som förordat bifall till reservationen, synas hava gått ut ifrån den oriktiga uppfattningen, att majoriteten inom utskottet skulle vilja förorda nya föreskrifter av innehåll, som skulle begränsa den legitima konsumtionen av pilsnerdricka på annat sätt, än som är avsett med den nuvarande lagstiftningen. Detta är i varje fall från min sida icke fallet, och jag har den bestämda uppfattningen, att icke ens motionärerna hava önskat att nu försöka bryta de principer, som lågo till grund för den överenskommelse, genom vilken starkölet för kort tid sedan förbjöds. Till grund för utskottsmajoritetens yrkande i denna punkt ligger sålunda icke någon ändrad uppfattning om pilsnerdrickats ställning i försäljningsavseende med hänsyn till dess betydelse för folknykterheten. Vad man velat nå är att få de lagföreskrifter, som skola tillämpas, till sina principer så klara, att man icke behöver dragas med de missbruk, som enligt utsago från vitt skilda håll, särskilt på landsbygden, faktiskt förefinnas. Jag vill säga, att jag såväl denna gång som vid ett par föregående tillfällen, då det varit fråga om alkoholhaltiga drycker, följt min ärade bankkamrat på älvborgslänsbänken, herr Heyman. Jag tror, att han lägger en praktisk och förständig synpunkt på dessa frågor i allmänhet. Det är visserligen kanske därför att jag icke har något naturaunderhåll av vägar, som jag icke kan tillmäta ett av hans skäl, det näm-

Ang. kontrollen å försäljningen av pilsnerdricka.
(Forts.)

Ang. kon-
trollen å för-
säljningen av
pilsnerdricka.
(Forts.)

ligen, att öltransporterna per automobil förstöra vägarna, något så stort värde. Men herr Heyman har dock påpekat, att detta sätt att kringforsla och försälja pilsnerdricka härigen ogenerat huru som helst utgör en tämligen onödig frestelse, som ej precis står i överensstämmelse med andemeningen i gällande lagstiftning. Jag anser därför, att det är ett legitimt intresse för såväl nykterhetsvännerna som vännerna av en god social ordning i allmänhet att om möjligt hindra sådana missbruk.

Själv har jag en rätt klar erfarenhet om att de föreskrifter, som gälla för utminuterungen av pilsnerdricka, mycket ofta överträdas, och att det är synnerligen svårt att åstadkomma bevisning i fråga om sådana överträdelser. Jag har därför för min del ansett mig böra instämma med utskottets majoritet. Men jag vill ännu en gång betona, att det icke är fråga om att lägga några nya restriktioner på konsumtionen av denna från nykterhetssynpunkt enligt allmän erfarenhet förhållandevis oskadliga dryck, och då tror jag icke, att det är riktigt av dem, som företräda minoritetens uppfattning, att försöka i majoritetens yttrande lägga in något, som icke finnes där. Särskilt vill jag erinra om att vi icke tagit upp något av motionärernas förslag beträffande en ransonering av pilsnerdricka.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Borell: Den siste ärade talaren har framhållit, att det måste vara ett legitimt behov att söka motarbeta de missförhållanden, som nu föreligga särskilt beträffande utsändandet av pilsnerdricka. Jag medger, att han har rätt i denna uppfattning. Det är ett önskemål, i vilket alla kunna instämma. Men det har lika litet nu som förut under utskottets behandling av frågan påvisats något sätt, utöver vad gällande bestämmelser redan innehålla, på vilket detta mål skulle kunna vinnas utan att föranleda trakasserier för de lojala förbrukarna. Det är just detta som fattas. Det har sålunda icke påvisats någon framkomlig väg, på vilken man skulle kunna hindra dessa missbruk bättre än man redan kan genom en tillämpning av den nuvarande lagstiftningen, utan att man genomför så pass inskränkande bestämmelser, att desamma av den allmänna meningen knappt kunna mottagas med tillfredsställelse. Man har sålunda icke någon anledning att förvänta, att allmänheten beträffande denna vara, som dock användes i stor utsträckning och är av så synnerligen oskyldig art, skall respektera och efterleva dylika bestämmelser. Det kommer säkerligen att bliva samma förhållande som beträffande den tidigare använda forsedeln, att bestämmelserna därom nästan i alla fall överträdades och icke hade någon respekt hos den stora allmänheten.

Ur dessa synpunkter och på grund av vad jag förut framhållit ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Bårg: Herr talman! Ehuru jag är motionär i frågan, vill jag säga, att vad som från ett par håll erinrats gentemot motionen därutinnan, att motionen skulle beröra ytterligare restriktioner, har jag för min del icke några starkare sympatier för vad som där anförts. Det torde vara tydligt för kammarens ledamöter, att motionerna — såväl motionen i denna kammare som jämväl den, som framburits i andra kammaren — tillkommit efter överläggningar inom nykterhetsgrupperna, och att meningarna i någon mån där skiftat, är ju allmänt känt. Vid föregående tillfällen, då vi behandlat nykterhetsfrågor här i kammaren, har jag nogsamt framhållit som min mening, att vi för närvarande hava en sådan mängd restriktionsbestämmelser, och att vad vi nu främst behöva koncentrera oss på är att skapa en ordning, där möjlighet ges att göra redan gällande lag effektiv och att övervaka, att gällande lag efterlevs.

Då man nu icke ägnat så mycken uppmärksamhet åt de delar av motionen, som av utskottsmajoriteten icke tillstyrkts, skall jag avstå från att yttra mig härom och endast inskränka mig till att säga några ord om det, som utskottsmajoriteten funnit beaktansvärt. Jag vill då fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet därpå, att de som hittills försvarat utskottsmajoritetens ställning, icke tillhöra nykterhetsgrupperna. Det är sålunda icke något vanligt så kallat fantasteri, som ligger där bakom utan reella, praktiska skäl. Detta framgår ju också av herrar Heymans och Björnssons inlägg i frågan, och det kan vara nog att syssla därmed någon gång.

Då herr Boman och herr Borell gjort gällande, att det beträffande kringföringen av pilsnerdricka icke påvisats någonting av beskaffenhet, att det skulle utöver gällande bestämmelser gagna den sak, vartill man syftar, är detta knappast riktigt. De gamla bestämmelserna om rekvisition och forsedel vid kringföring av pilsnerdricka hade dock en icke så liten betydelse, och jag är icke riktigt säker på, att herr Borell har kännedom om förhållandet, då han säger, att dessa bestämmelser i nästan alla fall överträdades. Visst överträdades väl de i åtskilliga fall, det är tydligt, men i de fall, då man gjorde sig mån om att begagna sig av gällande bestämmelser, kunde de verka till fördel.

Man har vidare sagt, att leveransen av pilsnerdricka till arbetsplatser under vissa angivna förhållanden är ett brott mot gällande lagstiftning. Ja, när man kör från städernas bryggerier till rama landsbygden, där sådana arbetsplatser finnas, är det icke alls säkert, att det just på den arbetsplatsen finns något intresse av att övervaka bestämmelserna i fråga, som önskligt skulle vara, så att det kunde leda till vidtagande av åtgärder. Men om det nu vore på det sättet, att ölfororna liksom förut måste åtföljas av rekvisition och forsedlar, finns det mycket större möjlighet för dem, som skulle vilja förvissa sig om destinationsorten för varorna, att få reda på denna ort. Det kommer sålunda icke att bli betydelselöst eller, såvitt jag förstår, att vålla några som helst trakasserier i annat fall än när lagbrott föreligger, och sådana trakasserier anser jag icke, att man behöver bygga någon damm för. I alla de fall, där transporten skedde fullt legitimt, kunde icke några som helst trakasserier äga rum.

Jag har varit i tillfälle att i tidningspressen se, huru en statstjänsteman i kontrollstyrelsen vid en resa uppe i det nordligaste Sverige måst uppmärksamma, vilken trafik som rådde på detta område, ehuru hans tjänst icke hade med dessa saker att göra. Hans skildringar hava sedermera som sagt offentliggjorts i pressen. Jag säger detta därför, att de omdömen, som där fälles om denna trafik såsom en ren olycka, icke utgöra ett vanligt uttalande från ett nykterhetsmöte utan framstår mera som en rapport från en statstjänsteman, som har insikter på detta område.

I likhet med herr Heyman skulle jag vilja säga, att jag knappast tror, att den som lever och har sin varelse i de större städerna är i tillfälle att se, hur viktigt det är att få en förbättrad ordning till stånd ute på landsbygden och i avkrokarna. Jag tror, att åtskilligt skulle vara att vinna genom en sådan utredning, som här är föreslagen. Då man tycks ivra för, att Kungl. Maj:t vid ett eventuellt bifall från riksdagens sida likväl icke skulle få rätt att pröva, huruvida kontrollstyrelsen här kunde ha någon uppgift att fylla, och söker utmåla det som en stor risk att förbud för sådan prövning saknas i utskottets betänkande, så tycker jag, att man går väl långt. Jag föreställer mig, att det vid en utredning bör stå Kungl. Maj:t fritt att pröva de möjligheter, som kunna föreligga, och att utredningen bör vara förutsättningslös. Det skulle väl ändå vara allt för orimligt att påpeka för Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t icke ens skulle få *pröva* såväl den ena som den andra vägen för att komma fram till det bästa resultatet. Utskottet har icke givit anvisning på denna väg nämligen att utsträcka kontrollstyrelsens befogenheter även till nu

Ang. kontrollen å försäljningen av pilsnerdricka.
(Forts.)

Ang. kon-
trollen å för-
säljningen av
pilsnerdricka.

omhandlade område, men utskottet har icke heller sagt ifrån, att det icke önskar den.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottet hemställan.

(Forts.)

Herr **Petrén, Alfred**: Herr greve och talman! Jag uppkallades av ett yttrande, som fälldes här i diskussionen, nämligen att pilsnerdricka vore en ur nykterhetssynpunkt alldeles oskadlig dryck. Ja, det hör man ju också från en viss del av pressen ständigt och jämt predikas. Naturligtvis är förtärandet av en eller ett par halvor pilsnerdricka till maten, fullkomligt oskadligt, men nu förhåller det sig så, att pilsnerdricka användes i stor utsträckning även såsom läskedryck, och min erfarenhet från Stockholms stads nykterhetsnämnd är den, att det existerar ett betydande alkoholmissbruk genom förtärande av pilsnerdricka. Erfarenheten visar, att många personer, som kommit in i den vanan, att de förtära pilsnerdricka som läskedryck, få behov av att förtära denna dryck i större och större mängder. Jag kan nämna som exempel, att det finns sådana, som förtära 30 halvor om dagen, och ett dussin på ett par timmar är ingenting ovanligt.

Nu frågar man sig: hur kommer det sig, att personer förtära pilsnerdricka i sådana oerhörda mängder? Förklaringen är naturligen den, att alkoholmängden i pilsnerdricka dock är så stor, att det, använt på detta sätt, väcker behov av mera alkohol. Det skapar törst i stället för att släcka törsten. Jag ber att få nämna detta för att ge den bakgrund, mot vilken vi böra se denna fråga. Det är ju så, att alkoholhaltiga drycker kunna begagnas på sådant sätt, att de icke bli till skada, men vi veta också, att de i stor utsträckning begagnas så, att de bli till skada, och detta gäller faktiskt även om pilsnerdricka. De flesta herrarna här hava naturligtvis från sin livserfarenhet icke någon kunskap härom, men jag har en nogsam erfarenhet om detta förhållande. Det är klart, att ett pilsnerdricksmissbruk sådant som det av mig angivna har mycket stora sociala och ekonomiska verkningar. Det har naturligtvis, såsom framhållits av herr Heyman, en stor ekonomisk betydelse i det avseendet, att det undergräver många personers ekonomiska ställning. Men det har också betydelse i det hänseendet, att det skapar begär efter alkohol, och min erfarenhet i nykterhetsnämnden är också den, att beträffande personer, som tidigare varit alkoholmissbrukare men genom nämndens ingripande blivit nyktra och ordentliga, det, sedan de åter börjat med det i deras tro oskyldiga pilsnerdrickat, endast varit en tidsfråga och en mycket kort tidsfråga, när de använda denna dryck icke endast vid måltider utan även som läskedryck, för att sedermera övergå till andra alkoholhaltiga drycker. Pilsnerdricka blir alltså i själva verket ofta inledningen till alkoholmissbruk. Jag har icke kunnat underlåta att, med anledning av vad som i debatten yttrats, framhålla denna min erfarenhet.

På grund av erfarenheten om att pilsnerdricksmissbruk i stor utsträckning förekommer, kunde det enligt mitt förmenande vara synnerligen välbefogat att införa maximikvantitetsbestämmelse vid utskänkingen av denna vara. Jag vill därmed inte ha sagt, att man på något sätt skulle bryta den överenskomelse, som ingicks, när starkölförbudet infördes. Den överenskommelsen innebar ju, att pilsnerdrickat trots den höjning av dess alkoholhalt, som då ägde rum, icke skulle läggas under motboken och under kontrollstyrelsens kontroll, vilken det av praktiska skäl — det förstär jag — här är nödvändigt att avstå ifrån. Men däremot är en maximikvantitetsbestämmelse vid utskänking icke opåkallad. Jag kan också nämna att det finns en länsstyrelse, som i nykterhetsintresse infört en sådan. Konungens befallningshavande ha ju rättighet enligt 15 § i pilsnerdricksförsäljningsförordningen att, när de meddela tillstånd för försäljning av pilsnerdricka, därvid föreskriva de inskränk-

ningar, som kunna anses erforderliga. Enligt vad jag inhämtat av polismästaren i Gävle, ger Konungens befallningshavande där alltid vid meddelande av tillstånd den föreskriften, att en person icke får förtära mer än två flaskor pilsnerdricka på samma utskänkningsställe. Det är ju klart, att detta icke skulle ha så stor betydelse i en storstad som Stockholm, men Sverige är icke bara Stockholm, och i många andra städer med färre försäljningsställen skulle naturligtvis en sådan bestämmelse få stor betydelse för nykterheten. Nu har emellertid utskottet icke tagit upp denna punkt utan inskränkt sig till att yrka på ändring i nu gällande bestämmelser beträffande rätt för bryggerier att kringforsla pilsnerdricka till försäljning.

Jag kan ansluta mig till de talare, som här framhållit det oerhörda missbruket av pilsnerdricka, som äger rum landet över på grund av dessa rullande ölkrogar eller pilsnerdrickskrogar. Jag har under de senare åren deltagit i ett flertal nykterhetskurser landet runt, där det förekommit diskussion angående tillämpningen av gällande lagstiftning beträffande alkoholhaltiga drycker. Överallt har det därvid framhållits från representanterna utifrån de olika bygderna, att dessa rullande ölkrogar äro en verklig landsplåga. Det har vittnats om, att pilsnerdrickskonsumtionen på grund av, såsom herr Heyman även framhöll, den lätthet, med vilken varan kan forslas ut i landet per bil, tilltagit i oroväckande grad, och det har särskilt framhållits, att den ännu knappt vuxna ungdomen i synnerligen stor grad börjat förtära pilsnerdricka. Man har även iakttagit, att detta tidiga börjande med förtäring av pilsnerdricka ofta för med sig alkoholbegär, så att därigenom grundlagts alkoholism för framtiden.

Nu säger man, att detta är en olaga trafik, ty det är icke någon hemlighet att pilsnerdricka säljes å landet i stor utsträckning icke bara inomhus utan även på öppna platser, fast detta är förbjudet, och man klagat ständigt över svårigheterna att kunna komma tillrätta med detta ofog. Jag vet icke, vad detta kan bero på, om det beror på svårighet att få åklagarna att ingripa — såsom stundom från nykterhetsnämndshåll uppgivits — eller på något annat, men faktum är, att det är svårt att komma tillrätta med dessa missförhållanden. Om vi till exempel skulle tala om skärgårdsförhållandena, som för oss här i Stockholm böra vara av särskilt intresse, så lär det förhålla sig så, efter vad jag av vederhäftiga personer hört berättas, att det far ut båtar i skärgården, som försälja pilsnerdricka. Båtarna tuta, då de komma till bryggorna, så att det hörs vida däromkring och sedan säljes från båtarna pilsnerdricka till skärgårdsbefolkningen i stor utsträckning. Enligt lagens ordalydelse är det icke heller något olagligt, att försäljningen sker å fartyg. På det sättet säljas i skärgården pilsnerdricka till ungdomens fördärv.

Nu har det sagts här, att utskottet icke anvisat någon väg att förekomma detta missbruk. Jag tror för min del, att det enda rationella vore, om bryggerierna icke finge rätt att överhuvud taget direkt försälja pilsnerdricka, utan att den ordningen bleve införd, att bryggerierna endast hade rättighet att försälja till de olika affärerna, som sedan hade att i sin tur sköta minutförsäljningen. Detta är dock bara en tanke. Ett faktum är emellertid, att det för närvarande finns stora missförhållanden, som icke kunna avhjälpas med nuvarande lagstiftning, och det är alla skäl, att Kungl. Maj:t får en skrivelse från riksdagen med uppmaning att söka komma fram med en utredning i denna fråga och med förslag till bestämmelser, som kunna hindra de nuvarande olägenheterna.

Jag, ber herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskot-

Ang. kontrollen å försäljningen av pilsnerdricka.

(Forts.)

tet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Boman m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Borell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Boman m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till konvention angående motarbetande av smuggling av alkoholvaror m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning åt sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets tjänstemän och vaktbetjäning, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av väckta motioner angående vidtagande av åtgärder till förhindrande av vidare utplantering och spridning inom landet av den tyska hären; samt

nr 54, i anledning av väckt motion angående vissa prästgårdsarrendatorers befriande från skyldighet att gälda vissa utskylder.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. nedläggande av centralfryshuset i Hallsberg.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av statens centralfryshus i Hallsberg.

I en till riksdagen den 17 april 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 223, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för för-

säljning eller annan ändrad disposition av till statens centralfryshus i Hallsberg hörande maskinerier, övriga inventarier samt fastigheter.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

*Ang.
nedläggande
av central-
fryshuset
i Hallsberg.
(Forts.)*

Herr Lindgren: Jag har icke något annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan i förevarande ärende. Visserligen motsvarar icke något av de till Kungl. Maj:t inkomna anbuden på fryshusmaskinerierna i Hallsberg mera än cirka 5 % av vad staten betalat för desamma, och utskottet förordar ju här det lägsta anbudet, men jag anser ändå, att utskottets skäl för att antaga det lägre anbudet och utskottets motivering därför är beaktansvärt och fullt bärande.

Utskottet yttrar nämligen: »I fråga om ovanberörda anbud å fryshusmaskinerierna har departementschefen ansett det av aktiebolaget svenska fryserierna avgivna vara att föredraga. Visserligen låge sistnämnda anbud 1,000 kronor under Stockholms isaktiebolag — varjämte det omfattade ytterligare delar av materielen, vilken dock, enligt vad departementschefen inhämtat, vore av synnerligen svårrealiserbar natur — men då aktiebolaget svenska fryserierna ämnade använda frysmaskinerna för utökande av sin fiskfrysninganläggning och sålunda maskinerierna, därest de överlätos till detta bolag, mera torde komma att tjäna det ändamål, varför centralfryshuset tillkommit, och då slutligen det svenska västkustfisket ävenledes härigenom skulle kunna tillföras vissa fördelar, förmenade departementschefen, att ett antagande av det något lägre anbudet kunde vara motiverat.»

Jag anser, som jag sade, att denna motivering är bärande. Men då är frågan: finns det några garantier för, att fryshusmaskinerna, för den händelse det föreslagna anbudet antages, verkligen komma att tjäna den svenska fiskerinäringens intresse? Det synes mig vara ytterst önskvärt, att sådana garantier vinnas. Utskottet synes också ha haft detta på känn, ty utskottet fortsätter: »Med anledning av vad departementschefen sålunda under angivna förhållanden anfört beträffande valet mellan berörda två anbud, får utskottet allenast uttala, det utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t vid slutligt avgörande av frågan om försäljning av fryshusmaskinerierna kommer att taga behörig hänsyn till de omständigheter, som därvid från det allmännas sida böra tillerkännas betydelse.»

Det har förefallit mig, som om denna passus i utskottets motivering vore så ytterligt vagt och otydligt formulerad, att det vore lämpligt att till kammarens protokoll få mera tydligt angivet önskvärdheten av, att en sådan garanti verkligen vinnas. Jag har nämligen den uppfattningen, att det icke är uteslutet, utan tvärtom mycket sannolikt, att om icke några sådana garantier lämnas av köparen, den faran är för handen, att fryshusmaskinerierna i Hallsberg, som kostat svenska staten så oerhört mycket pengar, kunna komma att tjäna icke Sveriges, utan ett annat lands fiskerinäringens intressen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet; nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

Första kammarens protokoll 1925. Nr 28.

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1926 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av oljeeldning å jagarna Wrangel och Wachtmeister;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för sergeanten vid Livgardet till häst G. P. E. Andéhn från viss ersättningsskyldighet;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för skräddarmästaren Ture Alfred Dahlström från skyldighet att gälda visst skadeståndsbelopp; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkpropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets memorial:

nr 31, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 28, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 14 och 24 §§ i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka; och

nr 32, med förslag till ändring av rubriken 1294 i gällande tulltaxa;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 och 14 §§ i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag angående särskilda lönetillägg (ödebygdstillägg) vid vissa prästerliga befattningar inom Härnösands och Luleå stift, dels ock till lag angående anlitande av kyrkofonden för uppförande av prästgårdar inom vissa delar av Härnösands och Luleå stift; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion, I:155, angående utredning rörande ordnandet av befälsutbildningen för den svenska handelsflottan m. m.; och

nr 7, i anledning av väckt motion, I:139, om utredning rörande vissa åtgärder för beredande av ökat antal vårdplatser å sanatorierna i riket.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,22 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Linders* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 228, med förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, i vad avser användningen utav de till universitetet i Uppsala hörande åkerlotternas avkastning; och

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner m. m. åt vissa kronojägare i Villingsbergs revir, i vad angår pensionsväsendet.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 162, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av statens centralfryshus i Hallsberg.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 51, om sänkning av tullen å grammofoner m. m.;

nr 52, rörande förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 53, angående ifrågasatt ändring av 7 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 54, angående lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 55, angående förslag till lag rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län;

nr 56, angående lag om upphörande av kammarrättens domsrätt i vissa mål;

nr 57, angående lag om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;

nr 58, angående förrättande av kommunal- och stadsfullmäktigeval vid samma förrättning som val av landstingsmän;

nr 59, om beredande av möjlighet att vid val av suppleanter för landstingsmän utse personliga suppleanter;

nr 60, rörande ändring av lagen den 25 april 1919 angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbäрге åt arbetarna m. m.;

- nr 61, om ändring i bestämmelserna rörande rösträtt å flottningsstämma;
nr 62, om höjning av tullen å ledbultkättingar av mindre diameter än 6 mm.
ledbult;
nr 63, om utredning och förslag angående obligatorisk ansvarsförsäkring
för motorfordon;
nr 64, rörande utredning angående kolonisationsfrågans inriktande på rikets
kolonisation; samt
nr 65, angående förslag till ändrad lydelse av § 38 mom. 1 riksdagsord-
ningen.
-

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning
om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angå-
ende stämpelavgiften; och

nr 34, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående skyl-
dighet för svenska medborgare, som mottaga utnämning till riddare och kom-
mendörer av ordnar, att lösa utnämningens brev och erlagga härför stadgad stäm-
pelavgift.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskot-
tets utlåtanden nr 10 och 70—75, bevillningsutskottets memorial nr 31 och 32,
första lagutskottets utlåtanden nr 28 och 29 samt första kammarens andra till-
fälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

Vid föredragning av den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propo-
sitionen, nr 228, blev densamma på begäran bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens samman-
träde avslutades kl. 3,37 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
